

List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega, kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROLETARIAT

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.

Delavci vseh dežela, združite se!

PAZITE
na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vsakega naslova, priljubljenega spodaj ali na ovitku. Ako je (534) številka tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

ŠTEV. (NO.) 533.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 27. NOVEMBRA, (NOVEMBER 27.) 1917.

LETO (VOL.) XII.

Problemi organizacije.

Na jasnem smo glede na to, da je delavski razred zgodovinski pionir nove družbe, ki mora poraziti in nadomestiti kapitalizem. Ali da pride proletarijat do cilja, mora tudi poznati pot in sredstva, bojišče in orožje, taktiko in strategijo. Vprašanje ni: "Kaj hočemo?" ampak: "Kaj moramo?" Kajti čim v zameno samo voljo v poštev, smo zopet v utopiji kakor pred Marxom. Volja velja le tedaj, če se vjema z nujnostjo. Kakor je bila napaka, da so utopisti konstruirali cilje v glavi in potem apelirali na ljudstvo, naj jih uresniči, tako je zgrešeno izmišljati pota brez obzira na realne razmere in potem pozivati mase, naj hodijo po njih. Napačno je sugerirati delavstvu metode, ki ne izhajajo iz razmer; take sugestije lahko zavajajo, odvajajo delavstvo od prave poti, zadržujejo njegovo zmago, in so torej lahko ravno tako, oziroma še bolj škodljive, kakor kapitalistične metode.

Prva naloga socializma je vedno pravo spoznanje razmer. Le tedaj je mogoče spoznati tudi pota in sredstva za doseg cilja in med različnimi možnimi sredstvi izbrati tista, ki najbolj služijo namenu. Naša naloga ni, da presojamo, če je to ali ono sredstvo lepo, etično in kdove kakšno; presoditi je treba le, če je smotreno in potrebno. Kadar smo se prepričali, da je cilj dosegljiv, tedaj gre edino za to, kako ga dosežemo. To je prvo in glavno, to je absolutno; vse drugo je postoransko in prvemu podrejeno.

Vsako sredstvo, ki je potrebno, se mora porabiti. Vsako sredstvo, ki more postati potrebno, mora priti v oblast delavskega razreda. Kdor dopoveduje delavstvu, da naj zavrže to ali ono sredstvo, dasi bo nemara za zmago in za utrditev zmage neizogibno, vara delavstvo in je njegov sovražnik — pa naj je vedoma, ali pa ponevedoma.

Kje more delavstvo voditi svoj boj?

Že komunistični manifest je dejal, da mora biti ta boj v prvi vrsti nacionalen, "četudi ne v zmislu buržoazije." Od šestdesetih let preteklega stoletja so se razni pojmi že diferencirali in bolj precizirali, tako da bi danes lahko rekli: Ta boj mora biti nacionalen, četudi ne nacionalističen. To se pravi: Delavstvo se mora predvsem boriti tam, kjer je, v svoji državi, v svoji deželi.

Delavska organizacija ima v sebi nagon, da postane internacionalna; to se pravi, ne le da združujejo delavci v eni deželi brez obzira na jezik, ampak da iščejo zveze tudi preko državnih

meja in snujejo organizacijo, ki naj obsega ves svet.

Do neke meje se je to že izvršilo. Strokovne organizacije imajo ponekod mednarodne stike. Politične stranke imajo vez v mednarodnih kongresih in v internacionalnem socialističnem biroju. Gotovo je, da se bo doseglo še tesnejše zblizanje; ali priznati se mora, da ima tudi to gotovo mejo, ki se ne dajo meni nič tebi nič porušiti.

Krasno bi bilo, če bi se dala ustanoviti enotna, ves svet obseajoča strokovna organizacija, eno edino društvo s podružnicami ali lokalnimi unijami, po vseh deželah, mestih in sploh po vseh krajih, kjer žive delavci. Bilo bi tudi prav lepo, če bi se mogla odpraviti zima, potresi, vulkanski izbruhi. Nič slabega ne bi bilo, če bi znali vsi ljudje po vsem svetu en jezik. Še mnogo lepših reči se lahko izmisli, posebno če ima človek nekoliko fantazije.

Toda vprašati je tudi treba, kaj se more. Tista industrijska organizacija, ki ne dela sploh nobene razlike med strokami in ki naj se razteza kot popolna enota preko vseh meja, je pa v sedanjih dejanskih razmerah kratkomaq nemogoča.

V deželah, v katerih je strokovna organizacija resna in živi v njej pravi delavski duh, povzroča vprašanja, katera oblika je najboljša, še vedno dosti preglavje. Ameriška oblika je gotovo slaba; ali na vprašanje, katera je najboljša, more odgovorjati le izkušnja, nikakor pa ne svojevoljna konstrukcija. Praksa kaže, da imajo razne stroke razne posebnosti, ki se ne morejo prezirati; na drugi strani pa kaže zopet praksa, da je vsak boj silno otežen, večasi celo popolnoma onemogočen, ako ima v veliki tovarni vsaka stroka svojo posebno organizacijo in pripada vsaka drugi centrali, ne da bi bila med njimi tesna zveza, ki bi v slučaju boja omogočila skupen nastop brez zadržkov.

Kako omogočiti vsaki stroki neodvisno delo tam, kjer gre le za njene interese, pri katerih nis so drugi nič prizadeti? Kako zagotoviti vsak čas in za vsak slučaj skupen nastop, brez katerega ni nobenemu delu zmaga zagotovljena?

To so problemi, s katerimi se izkušeni strokovnjaki močno ukvarjajo, ne da bi bili doslej našli absolutno veljavno rešitev. In najbrže se sploh ne bo našlo nič absolutnega, ker se razmere menjajo, z razmerami se morajo pa menjati tudi oblike in taktika.

Faktično enotna organizacija po vsem svetu

je sploh nemogoča iz zelo enostavnih razlogov. Svet je razdeljen v države in države imajo svoje zakone. Društvena pravica je v mnogih deželah strogo regulirana. Kdo naj ustanovi v Avstriji ali v Nemčiji podružnico internacionalnega društva, ki ima centralo v Detroit, Michigan? Vsako društveno ustanovitev je tam treba naznaniti oblasti, ki lahko prepove ustanovitev, že ustanovljeno društvo pa razpusti. Avstrijsko strokovno društvo ne more imeti podružnice nihi v Zagrebu; Hrvaška tvori z Ogrsko eno državo, pa vendar morajo biti društva ločena. Kako torej ustanoviti vsesvetovno društvo?

Ne glede na to so društva glede na svoje poslovanje podvržena zakonom, ki se v raznih državah razlikujejo. Niti ne govorim o tem, kakšna bi morala biti administracija v taki organizaciji, v kateri bi se govorilo par sto jezikov in bi morala centrala korespondirati ravno v tolikih jezikih, da bi se mogla ohraniti zveza.

Strokovne organizacije v posameznih deželah so naravno nastale in naravno so se razvile. In še nadalje se razvijajo in zboljšujejo. Amerika je res zaostala. Kdor pravi, da favorizira Socialistična stranka American Federation of Labor, govori neresnico.

Toda na svetu imamo dežele, v katerih je strokovna organizacija delavstva še bolj zaostala; tudi take imamo, v katerih je sploh ni.

Socializem zaradi tega gotovo ne bo obupal. Kamor pride kapitalizem, tam nastane nujno prejalisej tudi delavska organizacija, in strokovna navadno najprej. Ali od delavstva bolj razvitih dežel se zaradi tega ne more zahtevati, da naj s svojim delom in s svojimi boji čaka, dokler ne bo proletarijat po vsem svetu v eni uniji. Tam, kjer je delavstvo našlo pogoje za boj, se bojuje, se mora bojevati.

Na strokovnem polju je torej boj delavstva predvsem nacionalen. Še bolj velja to za politični boj.

Zopet bi bilo lepo, če ne bi bilo delavstvu treba dveh organizacij, ampak bi mogla njegova strokovna organizacija voditi tudi njegovo politiko. Ali kar ne gre, ne gre.

Strokovna organizacija mora jemati obzir na stroke in njih posebnosti. Z ozirom na to mora biti osnovana in urejena.

Politika ni vprašanje nobene posamezne stroke, ampak zadeva vsega delavskega razreda; oddelki strokovne organizacije se morajo deliti po

podjetjih; po tovarnah, rudniških revirjih itd.; politična stranka mora biti organizirana za politične posle, skupno za državno federacijo z oddelki v državah, okrožjih, mestih, mestnih okrajih itd. V strokovni organizaciji se vpraša: Kje delaš? — v politični pa: Kje živiš? Kje voliš?

Enotna politično-strokovna organizacija je torej iz notranjih razlogov, ne glede na zakone mnogih dežel, ki je sploh ne dovoljujejo, nemogoča. Ako ima delavstvo politične naloge, mora imeti zanje posebno politično organizacijo; to je socialistično stranko.

Da so tesni stiki med obema potrebni, o tem ni dvoma. Če je ena organizacija od druge popolnoma neodvisna, lahko vleče vsaka na svojo stran in namesto da bi se boj pospešil, se ovira in ustavlja. Nevesel zglede imamo ravno v Ameriki, kjer nastopa A. F. of L. naravnost proti Socialistični stranki — izvzemši posamezne kraje, v katerih imajo socialisti že dovolj vpliva. Tukaj tudi lahko spoznavamo, kakšne sadove rodi politika, katero vodi strokovna organizacija brez politične stranke, ki bi bila izrecno delavska.

Strokovna organizacija je potrebna, ker so neizogibni neposredni boji med delavci in podjetniki, njihovimi gospodarji. Poglavitna naloga strokovne organizacije leži v sedanjih družbi. V njenem okviru se bojuje za zboljšanje delavskih razmer; večje mezde, krajši delovni čas, ugodnejši delovni pogoji sploh, varnost v delavnicah, jamah, na železnih itd. so njeni glavni, naravni nameni. Revolucionarna prenova cele družbe leži izven njenega okvira in izven njene moči; pač pa lahko pomaga in sodeluje pri tem delu.

Socialistična stranka je potrebna, da pribori delavstvu tisto moč, s katero se more izvršiti družabni preobrat, to je politično moč. Oblika kapitalistične družbe je država, in sicer država devetnajstega in dvajsetega stoletja. V tej državi, iz te države se mora izvršiti preobrat v socializem.

Država je politična tvorba; njene funkcije so politične. Ako ji hoče delavstvo priti do živca, kar mora, če se hoče rešiti kapitalistične nadvlade in odpraviti razrede, se mora politično bojevati in osvoboditi državo. Le če jo ima v svoji oblasti, more storiti z njo, kar je potrebno v njegovem interesu. Če jo je treba odpraviti — in kot razredno organizacijo jo je na vsak način treba odpraviti — jo mora v ta namen dobiti v svoje roke.

Iz čudežev kapitalizma.

Med najglasovitejša podjetja v Zedinjenih državah spada Fordova avtomobilna tovarna v Detroitu. Glasovita je pa zato, ker ima Ford sijajen talent za reklamo in je v tem oziru posekal marsikatero mnogo večjega denarnega magnata. Ford razume, da je prvi pogoj uspešne reklame čim širša seznanitev z občinstvom. V ta namen služijo splošno oglašje; v časopisih se oglašja, po cestnih železnicah, po kolodvorih, po letakih in lepakih in na razne načine, ki si jih nanovo izmišljajo anončni eksperti.

Ampak reklama je mnogo uspešnejša tam, kjer ne kaže naravnost svojega pravega lica. Kdor išče kakšen predmet, ki bi ga rad kupil, pogleda med oglašje; ampak čitatelj, ki ni mislil na kupčije, pogleda oglašje slučajno iz radovednosti, ali pa če se tako vsiljuje njegovim očem, da ga ne more prezreti. In tedaj si misli: "Eh, reklama!"

Vse kaj družega je, če slišiš govoriti o blagu ali o fabrikantu na takem mestu in na tak način, da ne misliš na reklamo. To je razumel Ford, in zato je skrbel, da se je neprenehoma raznašalo njegovo ime, a vendar tako, da se ni bleščalo v samih oglašjih in da ni bilo navidezno niti v zvezi z njegovimi kupčijami. In to se mu je izvrstno obneslo. Njegovo podjetje je uspevalo in se razvijalo iz malega v veliko in iz velikega v velikansko, in se še vedno razvija kot prava slika modernega industrijalizma in kapitalizma.

O postanku in razvoju njegove družbe poročajo:

Leta 1903 je bila organizirana Ford Motor Company. Kakor v mnogih slučajih je bil tudi tukaj začetek skromen. Avtomobilska industrija je bila takrat šele v razvoju; vendar pa je družba že prvo leto svojega obstanka izgotovila 1708 avtomobilov. Od tega leta naprej pa je neprestano napredovala, in sicer čudovito hitro. Naslednje številke nam kažejo, kako se je družba razvijala od leta do leta.

Leta 1905 je izdelala in razpočala 1695 avtomobilov; potem 1. 1906, 1599; 1907, 8423; 1908, 6398. Leta 1909, pa se je pričela velikanska množitev, ki se je vse doslej nadaljevala. Leta 1909, se je izgotovilo že 10,607 avtomobilov, leta 1910, 18,664, 1911, 34,528, 1912, 78,440, 1913, 168,220, 1914, 248,307, leta 1915, 308,213 in l. 1916, 533,921. Torej zadnje leto je prekoračilo pol milijona. Za tekoče leto bodo izdelali gotovo 700,000 avtomobilov. Kakor vse kaže, pa ne bo to niti zadostovalo.

Da si more človek predstavljati kolike množine posameznih komadov se porabijo pri tej in

dustriji, navaja poročilo natančne številke iz l. 1916.

Za 533,921 avtomobilov se porabi: Dva tovarna vozova na mesec vžigalnih klinec (spark plugs); jekla za obod (body) celih 255,000 ton; žime za sedeže 12,267,540 funtov; za strehe pri avtomobilih 57,722,500 kratratnih čevljev gumnatega blaga; koles in gumi obroče 2,669,605 in ravno toliko svetilk; za osi 4,435,200 čevljev jekla posebno za to izdelanega; cevi za izpuhtenje dima 2,085,000 čevljev; šip 2,875,000 kvadratnih čevljev; medenine 10,000,000 funtov samo v radiatorjih; bakrenih cevi za te radiatorje 60,000,000 čevljev.

To je samo majhen del od vsega, kar se je potrebovalo, vendar pa zadostuje, da si moremo

predstaviti ogromne množine drugoga materiala. Pripomniti je še treba, da je vsake tri ure zapustil po en vlak s 50 tovarnimi vozovi Fordovo tovarno in da se je rabilo 56,218 tovarnih vozov tekom leta, da so odvažali in dovažali to množino blaga.

Ford je "napravil", to je njegovi delavci so mu naredili zadnje leto \$60,000,000 čistega dobička. Posebe pa še deset milijonov dolarjev, katere deli z delavci vsako leto.

Vseh oseb, ki so prodajale Fordove avtomobile, je bilo zadnje leto stotisoč, in če bi vsi živeli skupaj v enem mestu, bi se to povečalo gotovo za pol milijona prebivalcev, če se štejejo njih družine in le en del ljudi, ki imajo zopet od njih zaslužka.

Iz dunajskega življenje.

Kakor poroča dunajska "Arbeiter Ztg." vladajo na Dunaju neznosne razmere, kar se tiče ubogih delavskih žen. Veliko jih leži v najslabših stanovanjih od vseh ljudi zapuščenih, sestranih in vrhu tega še smrtnobolnih. Tako se je zadnjič dogodil drastičen slučaj, ki nam kaže v žalostni luči razmere na Dunaju.

Neka delavska žena, katere mož je že od začetka vojne pri vojakih in je sedaj radi nekega pregreška v vojaškem zaporu v Pragi, je bila v največji revščini. Trpela je pomanjkanje v vsem in radi tega je začela polagoma bolehati. Zbolela je na jetiki, navadni proletarski boleznii. Kolikor je še imela znanecv in prijateljev, so jo vsi zapustili. Nobenih sredstev za življenje ni bilo, kaj šele za zdravnika.

Stara je bila šele 27. let. V stanovanju ni imela nobenega pohištva, ne postelje. Ko se je vendar neka usmiljena sosedka, ki pa je sama revna kot cerkevna miš, usmislila te ubožne ženske, je šla k bližnjemu zdravniku, da naj vsaj on pomaga. Zdravnik se je sam napotil k tej bolnici. Grozen prizor je našel. V kotu sobe je ležalo v umazanih cunjah telo, ki je bilo komaj podobno človeškemu bitju. Sestrano, sama kost in koža, oči globoko udrti. V sobi največja revščina. Nobene pomoči, nobene postelje, skozi okna piha mrzel veter, ki prinaša ledene kaplje. Zdravnik takoj izprevidi, da tukaj sam ne more nič pomagati, da je treba to ubogo žensko spraviti v bolnišnico. Hitro napiše na listek, ki ga je imel pri sebi sledeče besede: "Zelo nujno. Strašne razmere." Na drugo stran listka pa: "Žena leži v kotu sobe v ne-

znosnih razmerah. Zelo sestrana!!!" Dobrosrčna sosedka se takoj napoti na policijsko postajo, da bi prišli z vozom po bolnico. Ko pride k policijskemu načelniku, seveda ta nima sedaj časa za take "malenkosti." Ves čas telefonski pogovor. Ko čaka žena že več ur, ga še enkrat opomni. Sedaj ji pa odgovori: "Danes ni prostora. Pridite čez dva dni." Uboga ženska gre nazaj k zdravniku in mu sporoči, kaj da je izvedela. Kaj je storiti, sedaj? Bolnice ni tako pustiti, v bolnišnici ni menda prostora. Tedaj se ta zdravnik spomni na nekega socialističnega poslanca in svetuje ženski, da naj se obrne do njega. Ta je že marsikateremu pomagal. Res gre k njemu in mu vse natančno pripoveduje. On jo nekaj časa posluša in pravi: "Tako. Le malo počakajte, bom videl, ali se bo našel prostor zanj, ali ne." Takoj telefonira v bolnišnico, da naj takoj pripravijo posteljo, da se neka zelo bolna oseba nahaja v takem in takem položaju. Ni preteklo 15 minut, že stoji voz pred poslopjem tega poslanca. Od tukaj so se peljali k stanovanju bolnice. Odpeljali so jo takoj v bolnišnico, kjer je dobila vsaj dobro in čedno posteljo in oskrbo.

To je ena sličica, ki pa razlaga tisoč drugih.

Mednarodni zavod za poljedelstvo v Rimu je ugotovil, da znaša doslej poročana letina po svetu 1665 milijonov ter 490,000 bušljev, kar pomeni 3.3 odstotka več kot v preteklem letu. Te številke ne vključujejo Rusije ali osrednje Evrope. Imenovane dežele proizvajajo največ rži. Pridelek koruze v Združenih državah se je povečal za 25.3 odstotka.

Fordova družba je živa slika iz modernega kapitalističnega razvoja. S 1600 avtomobili se je pričelo, in v 13 letih je produkcija narasla na več kakor pol milijona avtomobilov, dobiček pa od nekaj več kakor nič na 60 milijonov.

Začetek je bil mogoč na tak način zato, ker je bila vsa industrija motorjev še v povojih in vsled tega ni bilo velike konkurence. Kdor bi danes tako z malim začel, bi imel vse drugačne izkušnje. Reklama je Fordu, kakor smo že omenili, zelo pomagala, ker je bila nenavadno spretna. Ko je vpeljal v svojem podjetju petdolarsko plačo, je govorila o njem vsa Amerika, v Evropi pa so postali pozorni vsaj tisti, ki se bavijo s socialnimi vprašanji. Potem je vpeljal Ford za kupeje njegovih avtomobilov delež od dobička. Tudi to se je krasno izplačalo. Splošno znana je njegova "mirovna ekspedicija" v Evropo. Takrat je bilo njegovo ime cele mesece v časopisih vsega sveta. Celo povsem resni ljudje so se dali premotiti in so smatrali njegovo ekspedicijo za važno mirovno podjetje. No, miru sicer ni približalo niti za en dan, ampak Ford je bil z uspehom zadovoljen; njegova produkcija avtomobilov je tisto leto poskočila od 300,000 na 533,000.

Zdaj, ko se je postrila kriza med Zedinjenimi državami in Nemčijo, se je Ford naglo prelevil iz absolutnega pacifista v bojnega patriota in je dal za slučaj vojne vladati svojo tovarno na razpolago. Kajpa, da zopet dobro ve, zakaj.

Fordovim delavcem so bili drugi skoraj nevoščljivi. Kaj ne bi bili! Pet dolarjev na dan se ne zasluži tako iz lepa. In vendar so Fordovi delavci sužnji kakor drugi, kajti če ne bi dali več kakor pet dolarjev dela vsak dan iz sebe, ne bi mogel Ford imeti šestdeset milijonov dolarjev profita na leto.

Sedaj je Ford s svojo družbo iz vode in ni se mu treba bati unkušajoče konkurence. Nasprotno, drugi, manjši se morajo bati njegove tekme. Kajti industrija se razvija iz malega v veliko, ne le v posameznem podjetju, ampak tudi v splošnem. Kar se ne more dovolj hitro povečati, mora poginiti. To je kakor Darwinov boj za obstanek v prirodi. Kar je najbolj sposobno, kar se najbolje prilagodi, to obstane in preživi slabše, nesposobnejše. Današnjim razmeram pa je najbolje prilagojen velik kapital in velik obrat. In ta razvoj gre dalje in dalje, preko samega sebe, iz velikega individualnega podjetništva v družbo, v trust, dokler ne postane naposled tudi ta oblika pretesna. Neizogibno pride čas, ko mora počiti tudi ta obroč, in tedaj se mora privatna produkcija umakniti socialni.

Slovensko republikansko združenje.

SEDEŽ V CHICAGO, ILL.

IZVRŠEVALNI ODBOR:

Frank Bostič, Filip Godina, Martin V. Konda, Ethin Kristan, Frank Kerže, Anton J. Terbovec, Jože Zavertnik.

NADZORNI ODBOR:

Matt Petrovich, Ludvik Benedik, Frank Veranič.

CENTRALNI ODBOR:

John Ertene, Ivan A. Kaker, Ivan Kušar, Anton Motz, Frank Mravlja, Jacob Muha, Matt Pogorele, John Rezel, Joseph Steblaj, Frank Sava, Fr. Udovich, Andrew Vidrieh, Stefan Zabrie, Leo Zakrajšek, Anton Zlogar.

(Opomba. Zastopniki organizacij in listov, ki se doslej še niso priglasili, postanejo člani centralnega odbora, čim se pravilno prijavijo in izjavijo, da se strinjajo s temeljnimi načeli S. R. Z. — Naslov za pisma in denarne pošiljave je sledeči: Anton J. Terbovec, P. O. B. No. 1, Cicero, Ill.)

IV. IZKAZ PRISPEVKOV ZA SLOV. REPUB. ZDRUŽENJE.

Društvo Slov. Rudar št. 110 S. N. P. J., Chisholm, Minn. \$2.50; Fr. Petrieh, od kluba št. 157 J. S. Z. \$2.05; dr. Naprej št. 5 S. N. P. J., Cleveland, O. \$15.00; Tony Semec, Joe Horvatin in Matt Zalar, Meadowlands, Pa. vsak po \$1.00; Fr. Kunstelj, Cambridge, O. \$0.50; dr. Gec Washington št. 270 S. N. P. J., Lyons, Ill. \$5.00; Mike Žugelj, Murray, Utah, nabral \$3.06; dr. Jutr. Zora št. 54 S. N. P. J., Glencoe, O. \$2.60; dr. Slov. Zastava št. 64 S. N. P. J., W. Newton, Pa. \$3.71; dr. Prvi Majnik št. 268 S. N. P. J., Ely, Minn. \$1.00; Peter Bernik, Battery A, 33rd F. A. N. A., Camp Grant, Rockford, Ill., poslal je vsoto \$5.00 in obljubil od svoje vojske plače vsak mesec prispevati \$5.00!

Tajnike krajevnih organizacij S. R. Z. pozivljamo, da mi naznajo, koliko stalno prispevajo člani članov za S. R. Z. si upajo dobiti, da jim pošljemo toliko članskih kart. Omenjene karte so razdeljene na tri dele: en del obdrži član, ki obljubi prispevati mesečno katerosibodi vsoto za S. R. Z., drugi del obdrži krajevni tajnik, tretji del pa se pošlje gl. tajniku S. R. Z. Za pobiranje prispevkov od onih rojakov, katerim se zdi primerneje le od slučaja do slučaja kaj darovati, imam posebne nabiralne pole. Krajevni odbor S. R. Z. naj pooblasti zanesljive osebe, da s temi polami pobirajo prostovoljne prispevke. Ko se nabere večja vsota ali kadar je nabiralna pola polna, naj se pošlje vse skupaj gl. tajniku S. R. Z. Nabrane vsote se nato izkažejo v listih.

V krajih, kjer ni lokalnih organizacij S. R. Z. in se vsled tega ali onega vzroka ne morejo ustanoviti, lahko to delo opravljajo odbori, oziroma tajniki različnih slov. podpornih, kulturnih, političnih ali zabavnih društev. Obrnejo naj se na podpisane za potrebne listine. Gibanje za jugoslovansko federativno republiko more imeti uspehe, če se za stvar zavzame vsak, kdor se čuti Slovenca, ne glede na versko ali politično prepričanje. Gre se za svobodo vsega slovenskega naroda in komur je kaj ležeče na tem, da narod to doseže, naj stopi v naše vrste in dela z nami. Izvrševalni odbor dela in bo storil, kar je v njegovi

Znameniti francoski avijatik, bivši častnik de Conneau, ki je pa znan bolj pod imenom Beaumont, je dobil prvo darilo za svoj polet iz Pariza v Rim, dalje darilo za evropski okrožni polet, in darilo "Daily Maila" v znesku 50.000 dol. Spustil se je tedaj ta drzni in dični premagalec višin v nizine, odložil je višinsko krmilo in ga začasno zamenjal s peresom. V listu "Daily Mail" je objavil namreč jako poljudno in zanimivo študijo o duševnem razpoloženju letalca pred poletom in v zraku. V tem opisu označuje tudi posebno še vpliv zračne tekne na letalca, ki je zanj gotovo važen. Iz te študije posnemamo sledeče:

Opazujte letalca pred poletom. Vsi molče in le sem in tja pade kakšna kratka opomba ali ukaz svojim pomagačem. Vsi so zamišljeni in vidi se, da so posvečene vse njihove duševne sile in vsa njihova pozornost edino le stroju, kateremu zaupajo življenje. Z resnim obrazom preskuša letalec delec za delecem na stroju, pred vsem pa skrbi najbolj za motor, ki je duša stroja in ki oživi

moči, toda sam ne zmore vsega. Treba je pomoči od vseh ameriških Slovencev. Pozivljamo torej rojake, da širijo idejo jugoslovanske federativne republike, ustanavljajo krajevne organizacije S. R. Z. in nabirajo prostovoljne prispevke, ker v dobi vsegamogočnega dolarja se brez denarja ne da dosti opraviti. Brez finančnih sredstev se ne more sklicati niti shod, ne more se izdati najmanjša brošura, buletin ali tiskovina, niti se ne more odposlati eno pismo. Na delo torej vsi!

Za Slov. Repub. Združenje:

Anton J. Terbovec, Box 1, Cicero, Ill.

A. J. Terbovec.

V. IZKAZ PRISPEVKOV ZA SLOV. REPUB. ZDRUŽENJE.

Slovensko. Književno Društvo, Dubuque, Ia. \$2.60; John B. Mihelich, E. Helena Mont. \$1.00; Slov. Soc. Klub št. 2 J. S. Z., Glencoe, O. \$5.00; Frank S. Tauchar, Rock Springs, Wyo. \$2.00; John Peterel, Cuddy, Pa. \$1.00; društva Sokol št. 20 S. N. P. J. v Ely, Minn. \$5.35; društvo Slov. Zmaga št. 208 S. N. P. J. Elkhart, Ind. \$2.75; društvo št. 54 S. N. P. Z. v Ely, Minn. \$4.50; Mike Žugelj Murray, Utah, poslal \$2.62; društvo Rožna Dolina št. 92 S. N. P. J. v Franklin, Kans. \$14.10 (od tega Jos. Bratkovič sam \$5.00); prejel v malih vsotah ali znanakah za Slov. Review \$2.38; Andrew Shine, Oak Park, Ill. \$3.00; Zveza Slov. Izobraževalni Dom v Franklin, Pa. \$3.45; društvo št. 43 S. N. P. J. v Aurora, Minn. \$5.00; Slov. Knjiž. Društvo v Dubuque, Ia. \$2.25; Slovenski Del. Sokol v Chicagi (po F. Kranec) \$1.50; društvo Lander in Adamič št. 20 S. S. P. Z. v Clevelandu, O. \$10.00; pevsko društvo Slovan, So. Chicago, Ill. \$10.00; društvo Orel št. 21 S. N. P. J., Pueblo, Colo. \$2.16; društvo Slovencev št. 68 S. N. P. J., Racine, Wis. \$3.55; Josip Robič, Aurora, Pa. \$3.00; Frank Lipar, Fr. Ovea in And. Zupan vsi v Sartell, Minn. vsak po \$2.00; Jos. Lavrič, istotam \$50; Adolf Misja prodal najdeni nov nikelj na dražbi, o priliki godovanja Martin Nemanicha v Chicagi za \$5.31, v korist S. R. Z.

Anton J. Terbovec, t. č. tajnik.

in daje moč brikemu organizmu iz aluminija, jekla, lesa in platna.

In res mučna je za letalca razvada, ki se je hotela udomačiti med gledalci, da prosijo letalca, še preden se dvigne, za podpis na razglednice, Marsikdo, tudi kakšna dama, je včasih že slabo naštel. To se pa letalec ne sme in ne more zametiti, če se pretehta njegov duševni položaj v času, preden se poda v tako negotov boj z ozračjem.

Ko je s tem delom letalec gotov, se preobleče. Priznati se mora, da je ravno za ta šport primerna in običajna najneokusnejša športna oprava. Neokretna Balaklova čelada, varnostna očala, krinka, debele, usnjate rokavice in nogavice, debel volnen robec okoli vratu in sploh vsa neokretna oprava spreminja letalca tako, da je podobna človeku, kakršnega si predstavljamo le še na lunni ali pa na Marsu. Ko se je letalec tako prelevil, uredi še svojo zemljevid in pa kompas ter čaka tik pri stroju ali že na svojem sedelu na odločilni trenutek. Ves čas pred poletom letalec ne misli, noče in ne more misliti na drugo, kot na svoj stroj in na varnost poleta. Uide mu včasih pogled v višine, v katerih bo v kratkem plul, zanima ga vreme in veter, za vse drugo pa se ne mení. Izključna vsa njegova skrb je posvečena le varnosti poleta, kar je popolnoma naravno. kajti ravno v tem kritičnem času se neposredno pojavlja v njegovi duši najmočnejše vsemu živemu stvarstvu lastni nagon samoohranjenja.

Nenadoma začne delovati na dano znamenje motor in med šumnim ropotanjem se iztrga stroj iz rok pilotov, ki ga drže pri zadnjem delu, in zdriči s silno hitrostjo po polju. Sedaj ima letalec težko stališče. Stroj je namreč jako občutljiv in vsaka najmanjša malenkost tal povzroča letalecu močne sunki. Po preletu nekaj metrov začne stroj poskakovati v vedno višjih, nerednih skokih. Odločen poteg avijatika, s katerim zapre v tem štadiju nenadoma spodnji zračni pritisk na rep stroja, dvigne njegov prvi del tako silno, da ga potegne od tal in v elegantnem loku poleti stroj liki velikanska ptica roparica v ozračje. In kot iz mogočnega loka izstreljena pušica švigne stroj v še negotovi smeri proti horizontu.

V tem trenutku izgubi letalec vse neprijetne občutke, ki jih je imel pred poletom in v zaletu. Pozabljene so nenadoma vse skrbi v lahnem zletu, in ko drči stroj gladko in lahko skozi ozračje, se počuti letalec naenkrat popolnoma prostega. Prost je kot ptič in edini neprijetni občutek, ki se javi takoj po vzdigu v prosto ozračje, je občutek osamljenosti. Ločen je od zemljanov in prosto nad njim plove v brezsežnem zračnem prostoru. Zemlja mu izginja pred očmi, ljudje postajajo vedno manjši in končno razloči iz višine le še obrise visokega gorovja in temne konture velikih ozemelj in morja.

Vse višje in višje se vpenja nad zemljo, ki se mu zdi končno le še kot velika, črna masa pod strojem. Tih mir vlada v višini, le ropot stroja ga še spominja, da je odvisen od zemlje. In pri tem pomisleku se pojavi ponovno v njegovi duši občutek osamljenja in letava se ga poseben strah, ki ga ne more razumeti nihče, kdor ga ni v višini sam občutil. Svitloba, ki je visoko v zraku veliko močnejša, ga mami in vzvišena se čuti letalec kot zmagovalca nad mogočnejšo zemljo.

V LETALNEM STROJU.

Niti senca ga ne spremlja. Na stroju gospodari le on s svojim krmilom in stroj ga uboga na vsak najmanjši pritisk. Lahno kot ptič prodira ozračje in ta samozavest in ponos prostega gibanja v višini mu daje pogum, niti mu podjetnost in ga osrečuje.

In nevarnost!

Beaumont trdi opravičeno v svojem opisu, da vpliva nevarnost na duševno razpoloženje letalca vzpodbujajoče. On ljubi letanje ravno, ker je nevarno in zasiguran mu je še lepši uspeh in tudi blagodejše moralno zadoščenje po srečnem uspelem poletu. In ker preti ta najnovejša iznajdba človeškega uma vsak trenutek, da uniči drzne boritelja in premagalec višin, jo ta tembolj ljubí in se je oklepa tem strastnejše. Nagon je že prirojen človeku, ki je podjeten, da ljubi nevarnost, da ga navdušuje za končni cilj, češ, čim večja je nevarnost pri podjetju, tem lepši in izplačljivejši je končni uspeh.

V tem razpoloženju se javi v duši letalca še en občutek, ki ga bodri in pred katerim izginja strah. Ta občutek je boj za prvenstvo pri skupnih letalnih tekmah. V tem slučaju se ne bori letalec le z goljufivimi elementi, marveč s pomočjo teh s svojimi tekmeči, ki slično njemu streme liki pticam selikam po svojem cilju, katerega hočejo čim prej doseči, leteči v višavi skozi zračne daljave. Strast premagati vse zapreke in zmagati nad nevarnostmi, niti častihlepnost po prvenstvu. V duši se mu pojavlja krasen prizor, kako bo od vseh obudovan in sprejet kot prvi z burnimi ovacijami, čestitkami in slava-klici od zbranih množic, ki ga nestrno pričakujejo na cilju poleta. In bolj ko se bliža letalec koncu poleta, tem bolj pozablja na nevarnosti in tem močnejše prevladuje v njegovi duši ponos zmagovalca. In ko zagleda od daleč visoko vihrajoče zastave, bele signale, burno pozdravljajoče tisočero množico in med ujo rotor, kamor se spusti iz višine, in ustavi utrujen peroti svojega stroja, da si odpočijejo; kratko, ko se ugotovi, da je dosegel srečno konec in prvenstvo poleta, takrat ga prevzame popolnoma v oblast občutek veselja in zmage, ki je tako sladek, silen in močen, da pozabi letalec na vse prestante težkote. In če je cilj njegovega tekmovalnega poleta kakšno mesto, povrh tega kakšno svetovno mesto, kakor je bil slučaj ravno pri Beaumontu, ki je prišel kot prvi iz Pariza in plul v dolgem poletu kot zmagovalca nad Rimom, v tem slučaju postane ta občutek tako silen, da se ne smemo čuditi, če prevzame zmagovalca ponos in da se čuti vzvišena nad množicami gledalcev. Letalec preživi torej v svoji duši med tekmovalnim poletom najrazličnejše duševne pojave, ki se vrste in pojavljajo skupno ali posamezno v njegovi duši tako živahno in hitro, da prehaja duševno razpoloženje letalca iz ene faze v drugo, liki barvast trak, v katerega se zlivajo različne barve ne nijanse pisane, hitro se vrteče kroglice. Groza, veselje, strah, osamljenost, upanje z obupom in dvom, žalost in posebno h človeku globoko vkošenjen nagon samoohranitve, vse te občutke preživi letalec v svoji duši v vsakem tekmovalnem poletu.

Tako piše Beaumont na podlagi lastnih izkušenj, katere je doživel v svojih krasno uspehli svetovnih zračnih poletih.

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenc.

Seveda je s to pripovedko preskočil razgovor na medveda. Vsak gobar ga je že destokrat srečal in videl, pa nobenemu ni še storil nič žalega. O tem so bili pa vsi edini, da medvedke z mladiči se je kar ogniti.

Zasukala se je beseda tudi na to, kako se živali med seboj spoznavajo in razumevajo, in storšek je pravil, kako je opazoval srno, ki je mladiče, zvaljala čez precej strm plaz, ko je nje-ga začutila v bližini. To me je napotilo, da sem tudi jaz povedal, kar sem doživel in opazil o živalski ljubezni in sporazumljivosti: "Bil sem na Černiškem jezuru nad labodi. Z menoj je bil tovariš. Pokojni Čopič, rojak černiški, ki sem se z njim nekoč v Ljubljani razgovarjal o jezuru in labodih, mi je pravil, da je njegov pokojni oče, ki je bil učitelj v Čerknici, izkušal, da stirelec, ako se v tropu in na ledu, zasači najbolj na ta način, da se pripogne in sproži kroglo po ledu proti tropu. To sva izkušala tudi s tovarišem in med laboke, ki so jih fantiči nagnali nad vrh jezera, ustrelila na ta način, da sva legla. Ves trop se je

dvignil po pokih, le en labod je obsedel. Še ne trideset korakov daleč je trop doletel, kar se vrne dvoje labodov z glasnim vikom proti obsedelemu. Primakneta se mu vsak od svoje strani in kar vantj. sta silila z glavama in krikom, da naj se privzdigne in otme opasnosti. Teško se je dvignil in le nekoliko preletel, pa zopet počeni, in dasi sva se s tovarišem hitro približevala, nista uboge živali zapustili tovarišice in ji le prigovarjali, da se je zopet dvignila, in čeprav težko, pa vendar med njima letela nazaj proti širini. In tudi v zraku sta ji bili še vedno vsaka na svoji strani in nepretrgano, prav govoričenju podobno zglasovanje je vzdrževalo ranjenko, da si je do sredi jezera pomagala in šele tam se zopet spustila do tal. Hud mraz in skeleča burja sta poglala naju z jezera, ker nam je večji Starec Miha prigovarjal žival pustiti da pogine in da pojdejo fantiči ponjo.

V resnici smo se pri Vragovih ogreli in okrepčali in potem sta Starčeva fantiča šla zopet po ledu in proti labodom. Šele čez par ur in doma-

večkrat izkušal. Mrak se je že delal in vdala sva krat prihajala in prav za par korakov do ranjenke, da pa je tudi tovarišici nista zapustili in jo vselej odvedli, predno sta jo mogla prijeti. Hotela sva se s tovarišem vkljub vedno hušji burji in metehu odpraviti za živaljo, toda nama je zabranil, češ, da na večer žival gotovo po strugi prilava pod vas in pogine čez noč, on da je to že večkrat ikušal. Mrak se je že delal in vdala sva se s Mihovemu prigovarjanju. Na vse zgodaj drugega jutra je šel Miha pod vas in nama dokazal resničnost svoje trditve z labodovimi kreljutmi v rokah; žal, da je v noči zasačila vidra lepo žival in jo raznesarila."

Ogenj se je popravil in pipice se še enkrat iztrebile in zopet natlačile, češ, da danes še ni čas za spanje, in tudi jaz sem posegnil zopet po steklenici, da smo si ga vsak privoščili še kozarček, čeprav me je moj spremljevalec pogledal, kakor bi bil hotel reči, da bo jutri tudi še en dan. Še dosti je bilo razgovora o živalih in gozdnem življenju in hudih težavah, ki jih prestane gozdar,

ali zaključek je bil pa vendar le ta, da v gozdu najhitreje mine čas in da kdor se je gozdu privadil, ga le zmerom rad obišče. Stari Iskra je vzdihnil globoko in rekel: "Gospod so še mladi in bodo še dosti poskusili, jaz se bom pa moral posloviti od gozda. Mojih je čez sedemdeset in noge mi odpovedujejo". "To smo že večkrat slišali, ga zavrne še krepki Opek, "vendar se vsako leto še najdeva na Mezališču, in vem, da bova prihodnje pomlad tudi kukavice še pri bajti poslušala". — "Ne vem, če bo tvoja veljala", odgovori Iskra, "doma pa le ne bom ostal. Ko začne po dolini zeleniti, menim, da bi me dolg čas vzel, ko bi več ne zahajal v gozd". In res sem še drugo leto srečal Iskra, ko je s polno vrečo šel iz gozda in proti domu. Obgovorila sva se in jaz sem ga opomnil na Opekove besede, in on se je namuzal, rekoč: "Huda je, gospod, huda! S toliko robo, ki jo danes nesem, sem prejšnje čase v štirih urah prišel z Mezališča domov, danes pa lezem že sedem ur in nisem še doma". Gledal sem za njim in od Starega trga do Loža je v resnici še dvakrat počival. (Dalje.)

UTRINKI.

Francoski arheolog Legrain je voditelj izkopavanja v Luksorju v Egiptu, ki je znan zaradi svojih starih in znanega svetišča Amona. Radi pomanjkanja denarja je bilo treba dela začasno prekiniti, a pričelo se bo z njimi takoj, čim pride ugodnejši čas. Glede del, katera je izvršil učenjak med Amonovim svetiščem ter Nilom, je sporočil učenjak egiptovskemu zavodu v Kajiri dejstva, ki so prav posebno pomembna za vlado Rimljanov nad Egiptom. Predvsem gre pri tem za oba napisa, ki se nahajata na podstavku foruma v Luksorju in katerih popolno soglasje se je posrečilo določiti Legrainu. Besedilo teh napisov se glasi: "Avrelj Ginus, mož nepobitne vrednosti ter guverner province Tebe, je posvetil ta spomenik visokemu Cezarju, visokemu vladarju, ki je bil okrašen s trikratno častjo, trikrat konzul in čigar moči in veličanstvu se klanja vedno v globokem spoštovanju."

Na temelju svojih preiskav zagotavlja Le-

grain, da je bil to cesar Julian, znan pod imenom Apostata, to je odpadnik, ki je prgyzel vlado leta 361. po Kr. Glede Avrelja Ginusa samega manjkajo vsaka natančna poročila. Forum v Luksorju, kjer se je našel ta napis, daje v splošnem klasičen primer rimske graditve v Egiptu. Tam je najti isti red in isto razpredelbo kot v domovini in iste velike ceste, ki so se križale v pravem kotu in ob katerih koncih so se dvigali slavoloki, posvečeni Aleksandru Severu ter Julianu Odpadniku. Večina teh dokumentov, ki so se doslej našli v Egiptu, je bila sestavljena v egiptovskem ali grškem jeziku. Dokumenti v latinskem jeziku in latinskem slogu so bili velika redkost, vsled česar je treba v tem večji meri vpoštevati razkritja Legrainu.

Vest, da se je našla srebrna kroglica v nogi nekega francoskega vojaka pred Verdunom, spominja na dni, ko je bilo na tisoče Sardincev in

Avstrijev poslanih v smrt s sličnimi kroglicami, katere so napravili Napoleonovi vojaki iz srebra, ukradenega iz italijanskih cerkva.

Celo kroglice iz solidnega zlata so se uporabljale s smrtonosnim učinkom. Poroča se, da je bilo na tisoče življenj uničenih s takimi zlatimi kroglicami v mehiških vojnah, in najbolj priljubljena kroglica kašmirskega junaka je bil kos granata, zavil v svinec. Tako kroglice so smatrali za gotovega poslanika smrti. Dejansko je zelo malo snovi, iz katerih bi se ne bilo skušalo delati krogelj, od železa do aluminija, od bakra do medu. Namakale so se take kroglice v smrtonosne strupe, polnile z eksplozivnimi snovmi in kisljinami ter celo polnile in težile z živim srebrom. V krimski vojni je marsikateri vojak, kateremu je zmanjkalo krogel, izstrelil svojo basalko palico kot zadnji pozdrav v vrste sovražnika. Enega najbolj odličnih angleških polkovnikov pa so našli po nekem

boju mrtvega, in v njegovem sreču je tičal srebrni držaj svinčnika.

Najbolje informirani viri navajajo dobo od leta 2000 do 2500 pred Kristom za tisto, ko se je orodje iz bronu umaknilo onemu iz železa. Profesor J. B. Wilson navaja v nekem članku v "Princeton Review" skoro vsa dejstva glede tega predmeta, ki so na razpolago. "Železna doba" se je baje pričela najprej v Mali Aziji, kjer se je rabilo železo v različne namene že okrog leta 2500 pred Kristom. Narid iz Nipurja je rabil železne nože ter železne ostrine pušic v času okrog leta 2000 pred Kristom in železo se je baje rabilo v Babilonu že pet stoletij prej. Znano je, da je imela Indija že okrog leta 1500 pred Kristom na razpolago velike množine železa, in-kitajske "Anale" pišejo, da je bilo železo v rabi na Kitajskem okrog leta 2940 pred Kristom ali pred nekako 5000 leti.

Asfaltno jezero na Trinidadu.

V naših časih postaja asfalt nenavadno važen za tlakovanje cest in ulic. Zlasti tam, kjer se jemlje obzir na avtomobilsko vožnjo, velja asfalt za zelo primerno tlakovalno sredstvo. V zvezi s tem se tudi pridobivanje asfalta vrši vse bolj intenzivno.

Kje se pa dobiva asfalt?

Najti ga je na raznih krajih v naravi, zaradi česar se tudi včasih imenuje zemeljska smola. Tako je na primer znano "Mrtvo morje" v Palestini veliko naravno skladišče asfalta. Iz nekoliko izvirkov prihaja tukaj asfalt, pomešan z vodo, v takozvano morje, kjer se zgosti in dviguje na površje.

Glavni kraji za pridobivanje asfalta so pa dandanes le trije: Oak Trinidad, obrežje Venezuele in Kuba. Tukaj tvori asfalt kar cela jezera, med katerimi je bilo zlasti ono na otoku Trinidad, takozvano Smolnato jezero (Pitch Lake) že davno predmet občudovanja. In po pravici se je tukaj čemu čuditi, zakaj to ni vodeno jezero, na katerem plavajo tupatam kosi asfalta, ampak vsa globočina je do dobrega napolnjena z asfaltom.

Jezero, ki je približno 1 kilometer oddaljeno od obrežja, meri okrog 40 hektarjev in leži na približno 50 metrov visokem griču, tako da dela vtisk, kakor da je to krater ugaslega vulkana, v

katerem se asfalt neprenehoma zliva izpod zemeljskih tal. Jezero namreč venomer preteka; na strani proti zalivu Paria se je napravilo naravno korito, po katerem teče asfalt k morju.

Seveda si lahko domislamo, kakšno je to pretekanje in odtekanje, če se spomnimo, kako gost je asfalt. Giblje se kakor smola zelo počasi, tako da je sredi jezera, kjer meče pene, vedno nekoliko vzbočeno — kljub temu, da se asfalt neprenehoma umetno odčrpa.

Najzanimivejši pojav je ta, da se po tem jezeru, kadar ni prevroč, lahko hodi peš in vozi. Asfalt je tukaj namreč tako gost, da se niti ne lepi.

Tupatam so po asfaltu razpoke, napolnjene z vodo.

Kako globoko je asfaltno jezero? Če je to res krater ugaslega vulkana, tedaj mora biti globočina ogromna. Do pred kratkim ni bila nikakor premerjena in cenili so jo na 30 metrov; sedaj je z vrtnjem dognano, da v globočini 60 metrov še ni dna.

Asfaltno jezero je postalo za otok Trinidad, ki pripada Angliji, vir znatnih dohodkov. Pravica pridobivanja asfalta je bila oddana v najem posebnim družbi, ki plačuje 70.000 dolarjev letne najemnine, povrh tega pa za vsako tona surovega asfalta 5 šilingov, za vsako tona rafiniranega asfalta pa 7,5 šilingov izvozne carine.

Na otoku samem se rafinira le malo asfalta, kar se godi na ta način, da se greje indirektno s paro in se tako izganja voda iz njega. Večina se ga razpošilja surovega, in sicer največ v Zedinjene države.

Pridobivanje asfalta iz jezera je popolnoma enostavno. Asfalt se izsekava po kosih, v katerih se poznajo tudi plinovi mehurji, delavci odnašajo te kose na vozičke, za katere so tiri položeni naravnost na asfalt, ododt se prevažajo z železnico na vrh do brega in nakladajo direktno na ladjo. Na dan se lahko izseka in natovori čez 1000 ton asfalta. Sedaj narašča letna produkcija že čez 200.000 ton.

Sistematično se pridobiva asfalt iz jezera še le štirideset do petdeset let. Da so pa že prej znali uporabljati asfalt, kažejo stare asfaltirane ceste na Trinidadu, ki jih je najti celo sredi pragozda. Zanimivo je, da je tudi Kolumbus leta 1496 videl to jezero, in je dal svoje barke nasmoliti z asfaltom iz njega.

Vseh petdeset let, kar se asfalt pridelava, se je znižala površina jezera le za dva metra. Po naj-novejših poročilih se je tudi odtok k morju ustavil. Omeniti je treba, da ne ostajajo izdolbine na mestih, kjer se asfalt izseka, ampak jih asfalt vedno v kratkem času sopet izravna.

Zadnje čase so v okolici asfaltskega jezera

navrtali tudi vire gostega sirnatoga petroleja (nafta), ki ga začenjajo tudi rafinirati. Nekateri mislijo, da je nafta matična materija, iz katere se je asfalt sčasoma sam izločil. Plinovi mehurji, ki se pojavljajo v asfaltu, prihajajo pa največ glavnino od žveplena vodik, ki je uhajal pri izločevanju asfalta.

V Venezueli ležeče asfaltno jezero je sicer po obsegu približno trikrat večje od onega na Trinidadu; ampak njegova zaloga je kljub temu majhna, ker je na nekaterih mestih komaj po par čevljev globoko. Nekateri trdijo, da je pod zemljo spojeno s trinidadskim jezerom, dasi je njegov asfalt ponekod drugačen, zlasti mehkejši.

Na otoku Kubi je nekoliko asfaltnih virov; v Kardemskem zalivu se izteka asfalt iz morskega dna v globočini 2 do 3 metrov.

Zanimiv je pojav asfalta pri Valoni v Albaniji, kjer se nahaja v legah kakor razne vrste zemlje in kamenja.

V manjših množinah se dobiva asfalt po raznih krajih. Znan je bil človeku že v kamnitni dobi. Takrat ga seveda naši neevilizirani pradedje niso rabili za tlakovanje cest, pač pa tuintam pri izdelovanju svojega orodja. Iz poznejše kamnitne dobe so se našli lepo izdelani noži in drugi kosi, katerih ostrine so bile z asfaltom pričvrščene v roč iz roga ali kosti.

Pobratimstva pri Albancih.

Ne samo pri Jugoslovanih, ampak tudi pri Albancih je pobratimstvo zelo razširjeno. Pravi Albanci imajo zelo v čisti pravo pobratimstvo, in jako stremi, da dobi dobrega in pravega pobratima. Ako se dva hočeta pobratiti, pokličeta tretjega, kateri se zove "konpare". Ta jima zveže s črnim trakom mazinec desnih rok. Potem jima na roki izpusti malo krvi, katero pomeša z vinom ali z žganjem, katerega morata vsak trikrat piti. Tako je pobratimstva sklenjena.

Pri Albancih velja pobratim toliko kot brat, v nekaterih slučajih še več. Pravi pobratih ljubi in čista svojega pobratima in je pripravljen za njega umreti.

Pobratimstvo se sklepa tudi med Albanci in Srbi, vendar zelo redko, posebno na mejah, ako so znani medsebojno kot junaki. Po skienjenem pobratimstvu skušajo Albanci svoje pobratime zvabiti v zasado, kjer jih zavratno pomore. Kajti nobena reč ni Albancu bolj zoperna, kot to, ako je Srb večji in bolj čislani junak kot on sam. Takih žalostnih slučajev je dosti. Kot zglede pravega pobratimstva naj služi sledeča resnična dogodba:

"Po končani ruskoturški vojni se je vrnil neki prostovoljec v svojo domačo vas Peča na srbskoturški meji. Za svojo hrabrost je bil od ruskega vojaškega poveljstva odlikovan s hrabrostnim križem Jurjevega reda. To je pa zelo jezilo bližnje Turke in so sklenili, da se ga iznebe na vsak način. Jezili so se, ker je še vedno nosil uniformo ruskega prostovoljca. Zasedovali so ga povsod, toda zaman. Ker je bil pri vseh prebivalcih jako priljubljen, se je odločil poveljnik turške orožniške postaje, da ga mora na vsak način pogubiti. Radi tega je zapovedal šestim "zaptijem" (turški orožnik), da naj ga po noč napadejo v njegovi hiši, zvežejo in vržejo v okrajno ječo, kjer bi moral radi lakote umreti.

Vsak čitatelj je že kdaj čitl, kakšne da so

turške ječe, in sploh sodniško postopanje turških oblasti. Ti zaptije so res, kot zvesti hlapci svojega gospodarja, napadli po noči nič slutega Srba in ga zvezali. Ker je bilo pa že pozno ponoči, so tolovaji ostali tam, jedli, kradi, ropali, streljali od veselja s svojimi puškami, in sploh se obnašali kot pravi razbojniki. Pustili niso na miru žene in deklet. Proti jutru so vlekli svojega ujetnika proti orožniški postaji. Srb jih je prosil, rotil in obljubljal vse mogoče, da ga izpuste, toda zaman. Imel je pa dobrega pobratima v bližnji albanski vasi. Ko so šli mimo, jih je prosil, da mu pustijo malo vode. Stopili so vsi v hišo, v kateri je imel pobratima. Albance jim postreže, toda ko vidi Srba zvezanega, pusti tam vse in hitro gre poklicat svoje brate na potje, kjer so delali. Pustili so delo, zagrabil puške in šli nazaj. Orožniki so se ravno pripravljali za odhod, ko pride Kadri-Aga nazaj s svojimi brati, tako je bilo ime pobratimu ujetega Srba, in zahteva od Turkov, da izpuste ujetnika. Turki niso hoteli nič slišati o tem. In ker ga radovoljno niso pustili, se je vnel boj, ki se je končal z zmago Albancev. V tej bitki so pali en Albance in dva zaptija, dva Albance, en zaptij in ujetnik so bili ranjeni. Pobratim Srba, Kadri-Aga, ga je oprostil, okrepčal in v naslednji noči spremlj po skrivnih potih v Srbijo. Še danes opevajo Srbi to požrtvovalnost Albancev, Kadri-Aga, ki je radi pobratimstva izgubil dva brata samo da je osvobodil njegova Srba.

Prigodi se pa tudi dosti žalostnih slučajev zlorate pobratimstva. Za zglede imamo dosti dogodkov, kot n. pr. sledeči:

V bližnji srbske meje je živel ugleden Albancec, katerega so vsi Albanci čislali kot velikega junaka. Znan je bil v vsej okolici, kot velik in hraber junak, posebno še radi svoje velike moči. Naše je pa tekmeča v Srbiji. Na meji je

namreč bival neki srbski mejni stražnik, ki je slovel posebno radi svoje neustrašenosti. Ljudje so ga še bolj čislali, in Albanci sami, kot pa onega Albancea. To je pa togotilo Albancea, in poskušal ga je na vse načine umoriti. Toda vse zaman. Albancec je sklenil na to, da odpravi svojega tekmeča zvičajno. Ponudil mu je pobratimstvo. Srb je bil primoran skleniti pobratimstvo, ako bi tega ne naredil; bi si bil nakopal sovraštvo vsega albanskega rodu, ker bi bila to največja razžalitev vsega naroda. Ko je bilo pobratimstvo sklenjeno, so sosedje živeli v največjem medsebojnem prijateljstvu. Albancec je pa ves ta čas koval načrte, kako bi uničil svojega nasprotnika.

Pri neki gostiji, katero so napravili Albanci svojim srbskim sosedom in je bil navzoč tudi mejni stražnik, mu je njegov albanski pobratim ponudil lepega konja v dar, in da njemu krasen revolver. Toda Albancec ga je zavrnil in prosil, da naj mu da pištolo, katero ima pod sedlom. To pištolo je Srb dobil v boju z Albanci kot vojni plen in je bila okovana z raznimi kamni. Radi tega se mu je čudno zdelo, zakaj hoče ravno to pištolo. Spomnil se je, kako da ga sovraži in da ga hoče na vsak način umoriti. Ostrnil se je za nekaj časa z nekim izgovorom. Med tem je hitro napolnil cev s smodnikom in zamašil odprtino cevi z ilovico. Ko se je vrnil, jo je podaril svojemu pobratimu. Pri slovesu je stražnik ustrelil iz svojega samokresa trikrat zapored in zaklicel: "Srečno pot." Albancec stori isto z vzklikom: "Dobro se imej." Ko je Srb izpraznil svoj samokres, je oddal še nekaj strelcev iz samokresa enega svojih tovarišev. Albancec je tudi že imel samokres prazen, in je hotel oddati nekaj strelcev iz pištole, katero je bil dobil od svojega pobratima. Pri tem je sklenil ustreliti Srba kakor po nesreči. Ko je izprožil, je razneslo cev in razven tega poškodovalo vso roko. Radi te

rane je umrl jako mučna smrti. Tako se je iznebila vsa okolica enega največjih razbojnikov, pred katerimi niso imele niti albanske ženske, kaj šele srbske, miru. In tudi Srb se je iznebil enega največjega svojih sovražnikov, radi katerega ni mogel mirno spati več noči.

Ako hoče tujec potovati po Albaniji, si mora preskrbiti za spremljevalca človeka, ki ima dosti pobratimov v Albaniji, drugače je jako nevarno potovati po onih divjinah. Noben kamen, noben križ ne pove, kje je tak predrznež, ki se je upal brez varnega spremstva potovati po Albaniji. Ako pa ima potnik Albance za spremljevalca, ki ima dosti pobratimov med albanskimi rodovi, potuje tako varno, kot po najbolj kulturni deželi. Albanci mu postrežejo po najboljši moči, in ne zahtevajo nikakega plačila, ker si gostoljubnosti ne dajo plačati. Ako mu podari kdo kakšno orožje, najsibo samokres, puško ali navadno pištolo ali smodnik in svinec, se mu prikupi še bolj, kot da bi mu dal nevem koliko denarja, in pripravljen bo takoj skleniti pobratimstvo, kar je največja čast za tujca. Ako se pa tujec le malo zameri Albancu, je ravno tako, kot da bi sam sebe odsodil na smrt, ker napravijo prav kratek proces z njim, in nihče ne bo vedel, kje da je izginil. Kajti Albanci so še napol divji narod in se prav malo brigajo za postave, katere je izdala turška ali bodisi kaka vlada. Svobodno žive v svojih gorah in svoje svobode si ne dajo od nikogar vzeti. To je skušil tudi prvi albanski "knez" nemaški princ Wiedt, ki je komaj eno leto vladal v albanski kneževini, katero sta Avstrija in Nemčija spekli. Albanci so tako svoje "kneza" ljubili, da so mu še pred začetkom evropske vojne "lopo in mirno" svetovali, da je njegovo življenje najbolj varno v njegovem rojstnem kraju. On je tudi rad slušal ta nasvet, ker se je bližala "huda" ura izza balkanskih in albanskih gor.

Hitri temperament.

Med delavci se nahajajo tudi ljudje, ki ne marajo mirno prenašati bremen, naloženih njihovem razredu od kapitalizma. Temperamenta imajo in vroča kri jim teče po žilah. ato mislijo, da so socialisti.

Socializem pomeni boj proti kapitalizmu, oni so sovražniki kapitalizma — torej so socialisti. Prepričani so o tem.

Ampak taktika jim ni všeč. Prepočasni jim gre. Tega so seveda krivi voditelji, ki — bogve zakaj — namenoma zadržujejo revolucijo. Oni rrrradikalci, so boljši socialisti, rrrrevolucionarni socialisti.

Pa ne vedo, da niso sploh socialisti.

Kajti socializem je znanstven sistem. So-

cializem hoče to, kar je mogoče, pravzaprav to, kar mora priti. Socializem ni slepa jeza. Rrrradikalci pa hočejo z glavom skozi in ne vedo, da je zid trši.

Kdor hoče socialistično delovati in za socializem delovati, mora poznati socializem. Nihče nima pravice, da bi dekretiral kot socializem to, kar se je slučajno rodilo v njegovi glavi ali pa kar je kje slišal zvoniti, pa ni prebavil.

Spoznati, da se delavstvu slabo godi, ni težko. Za to ni treba nobene posebne učenosti. Tudi to ugane človek brez prehudega napora, da prihaja zlo nad delavce od kapitalizma.

Ali kakor misli, da s tem znanjem že dosti ve, se prokleta moti. Ravno s tem znanjem lah-

ko strelja največje kozle in spravi delavce v hude nesreče.

Rrrradikalci mislijo, da so oni pravi, edino pravi nasprotniki kapitalizma in da se jih kapitalisti najbolj boje. Ravno narobe pa je v resnici. Nikogar se tako malo ne boje kakor njih, in nič drugega si ne žele, kakor da bi imel kapitalistični sistem same take nasprotnike.

Ves ta rrrradikalni rrrrevolucionarizem ima samo dve možnosti: Prodajati debele, bobneče fraze, katerih se noben maček ne ustraši, ali pa se posluževati takozvanih rrrradikalnih dejanj, atentatov, sabotaje i. t. d.

Prvo je zelo po ceni. Zmerja in ropota lahko

človek, če ima le jezik. oNbenega znanja, nobene razodnosti ni treba za to. Kdor zna sploh govoriti, lahko tudi rrrradikalizira, rrrrevoltira, rrrrandalira, da navidezno vse poka. Navidezno. Zakaj v resnici ne poč ob tem napenjanju nič kakor kvečjemu kakšen kumb na hlačah ali telovniku.

Vse tisto, kar imenujejo nekateri teror, drugi direktno akcije, lahko napravi škodo, posameznemu kapitalistu, iz stavbe kapitalističnega sistema pa ne izruje ne enega kamna. Če ne bi imelo delavstvo drugih, boljših metod, kakor nasilstvo in atentate, bi kapitalizem lahko vztrajal do konca sveta, in bi se ob vsem tem "boju" le krepkeje razvijal.

Ivan Cankar

Hlapec Jernej in njegova pravica.

"Lepo si se napil na pogrebščini svojega očeta! Spat se spravi, spat!"

S težkim korakom, da se je stresel pod je stopil Sitar v izbo.

"Koga goniš spat, hlapec? Kdo je pijan, hlapec?"

Jernej je mirno sedel in je mirno govoril, kakor da bi se pogovarjal o letini.

"Tebi sem rekel, da pojdi spat, zato ker si pijan!"

Osupnil je Sitar, nato pa so se mu napele žile na čelu, vrgel je klobuk na tla in je kričal.

"Molči, hlapec! Nisem pokopal enega gospodarja, dvoje sem jih pokopal! Doli!"

Jernej se je smehljal in je stopil počasi z zapečka; nikamor se mu ni mudilo.

"Ali bo kaj?"

"Odpusti starim kostem! Še prideš do po-čitka!" se je smehljal Jernej.

Malo je omahnil, malo se je opotekel, ko je lezel Sitar na zapeček; prilezel je, sedel je široko, prešerno se je naslonil.

"Sezuj mi škornje!" je ukazal Sitar.

Jernej ni nič odgovoril, sedel je na klop in si je palil pipo, ki mu je bila ugasnila.

"Sezuj mi škornje!"

"Ali te še ni minila norčavost?" je rekel Jernej počasi in je puhnil dim. "Še diši po smrti v tej izbi; poklekni rajši in molj nocoj!"

In je sam pokleknil pred razpelo. Gospodar je gledal mrko, prižigal si je pipo, pljuval je preko izbe in je molčal, dokler ni Jernej odmolil. Jernej pa je vstal, gledal je v tla in je prijel za kljuko, da bi šel.

"Jernej!" je vzkliknil Sitar.

Jernej je stal pred durmi in je držal za kljuko.

"Da ti povem, Jernej!" je govoril Sitar hitro in pipa se mu je tresla v roki. "Da ti povem — išči si gospodarja drugod!"

Preko vsega obraza se je zasmel Jernej in veselo je mežiknil z očmi.

"A?"

Sitar je udaril s škornjem ob klop.

"Kaj si oglušil, hlapec? Išči si drugega gospodarja, sem rekel! Opravi si pri meni, pri tej hiši opravil!"

Takrat se je zablskalo iz črnih nebes, zabobnelo je od daleč. Jernej se je odkril in se je pokrival.

"Bog nas varuj vsega hudega! Ne delaj greha, mladi, Bogu se priporoči in svojemu patronu!"

In je odprl duri in je šel na hlev: tam je legel v seno in je zaspal truden; vse hude misli so šle iz srea.

III.

Kakor mlad, še objokan, že utolažen obraz, tako se je zasmajalo rosno jutro iz nevihte.

Jernej je stopil na prag, šel je okoli hleva in se je napolil, da bi pogledal na polje. Takrat je odprl Sitar očno, ozrl se je z zaspanim obrazom, kuštrav in čemerem; in je ugledal dolgega Jerneja, ki se je bil nameril na polje.

"Kam?"

Počasi se je okrenil Jernej.

"Na polje!"

"Na čegavo?"

"A?"

"Na čegavo polje?"

Jernej se je zasmajal naglas.

"Kaj se še nisi prespal? Še malo se odeni, če te glava boli!"

"Na čegavo polje?" je zaklicel gospodar in kri mu je bušila v lica.

"Na naše polje!" je odgovoril Jernej in je stal ob razoru miren, upognjen, roke na hrbtu.

"Kaj se to pravi: naše polje?"

Čelo se je nagubančilo Jerneju; celo v njegova zgrbljena lica je šinila kri.

"To se pravi, moje polje!"

Obstrmel je Sitar, odprl je usta, gledal je z velikimi, izbuljenimi očmi.

"Zbledlo se ti je, starec!"

Jernej se je okrenil in je šel po razoru v polje. Dolgo je gledal Sitar za njim, nato se je oblekel in je šel na polje v drugo stran, da bi ne srečal hlapca. Obadva sta šla počasi, obadva upognjena; gledala sta v tla in vendar sta se videla od daleč, kakor vidi človek s samim srcem, kadar ga je strah in se mu kdo tiho bliža za hrbtom.

Jernej se je vrnil v hišo, ko je bila južina že na mizi. Postal je osupel pred durmi, namršil je obrvi, ozrl se je po gospodarju, po družini. Ne žlice ni bilo zanj, ne stola.

"Zakaj me niste klicali?"

"Ali so te klicali sosedovi?" je odgovoril Sitar. Družina se je zasmajala.

"Kaj razgljate, hlapci in deklet? Kaj je kurent stopil hišo?"

Jerneju se je tresel glas od srda in od še nepoznane bridkosti.

(Dalje sledi.)

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in urednik:

Jugoslovenska delavska tiskovna družba v Chicagu, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo leto, \$1.00 za pol leta. Za Evropo \$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.

Oglaš po dogovoru. Pri spremembi kvartalnih je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. socialistične zveze v Ameriki.

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je posiljati predsedniku družbe Fr. Udovick, 1844 So. Racine Ave., Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by South Slavic Workmen's Pub. Co., Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half year. Foreign countries \$2.50 a year, \$1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

4008 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

POSTAVNE OBLEKE.

Iz Nemčije in Francije prihajajo poročila, da se hoče zakonodajala pečati z — ženskimi oblekami.

Odkar se je pričela vojna smo večkrat čuli poročila iz nemških dežel, da hočejo izpodrinuti francosko modo. Kljub vsemu prizadevanju in patriotizmu pa se nemške žene niso hotele odpovedati pariški modi ter pravici, da se oblačijo po svojem lastnem okusu.

Vse kaže, da ima nova zakonodajna popolnoma ekonomski značaj in da se hoče omejiti poraba materiala v oblačilne svrhe.

Vsa stoletja so se od časa do časa pečali zakonodajci s predmetom ženskih oblek, dasiravno jim je prineslo njih prizadevanje kaj malo dobička. Ob številnih prilikah, kot v sedanjem času, so stali za vsem gibanjem ekonomski razlogi. V drugih slučajih pa se je tikalo to gibanje edine vprašanja morale.

To je bilo dejanski resnično tako glede narodov starega veka kot glede modernih narodov.

V Sparti, eni izmed grških držav, je bil sprejet zakon, po katerem ni smela nobena ženska nositi na sebi več kot pol unče zlata ali pa obleko, ki bi imela več kot eno barvo.

Podobne postavbe so uveljavljali tudi v drugih delih Grške in pozneje v rimskem cesarstvu.

Tekom srednjega veka so splošno prišle v veljavo postavbe glede ženskih oblek. Tako na primer navajajo neko francosko postavbo, katero se prepoveduje ženskam nositi modro, škrlatno ali sivo barvo, kajti te barve so bile rezervirane za plemstvo moškega spola.

Tudi so obstajale postavbe, katerih je smel nositi obleko gotove vrste le človek, ki je pripadal popolnoma določenemu razredu. Z drugimi besedami niso smeli revni oponašati boljše stoječih smrtnikov.

Stoletja so nosili klobuke le višji razredi in vi številnih deželah, kot na primer v Angliji, so smatrali za sramotno, če je nosil priprost človek klobuk.

V srednjem veku so se pečale oblasti tudi s problemom, na podlagi katerega so se skušali moški oblačiti toka, da so bili podobni ženskam.

Treba je pripomniti, da so v onih časih igrali pri moških velikansko vlogo take stvari, katerim se današnji moški smeje, kot so naprimer trakovi, peresa in celo lasulje.

V Ameriki so bile predvsem puritanske države, v katerih so z vso strogostjo nastopali proti lemetov, potičenju moških. Sprejemali so postavbe, s katerimi so natančno predpisovali moško obleko ter prepovedali nošo gotovih predmetov.

Sedaj pač ne gre za tako ozkosrčnost, ampak za to, da se gotov material, ki ga potrebujejo v druge namene, ne porabi pri oblekah.

Iz Aten poročajo, da je grški mornariški poročnik Bakopolus odkril južno od otoka Lemnos slučajno v globlini 5 do 55 metrov razvaline pradavnega mesta v obsegu 5 km, ki se je moralo pogrezniti v morje.

Blago in kapital.

Izhodišče meščanske (buržoazne) družbe je kmetovalstvo in mala obrt (rokodelstvo).

Kmetiška rodbina si je prvotno vse svoje potrebe same preskrbovala. Izdelovala je vsa sredstva za hrano, vse orodje, vso obleko za svoje člane, sama si je postavila vse domovanje i. t. d. Proizvajala je baš toliko, kolikor je potrebovala, več ne. Sčasoma pa je vsled napredovanja v kmetovanju dospela tako daleč, da je proizvajala veliko več, nego je sama direktno potrebovala. S tem je prišla v položaj, da je mogla svoje izdelke (pridelke) zamenjati za take, kakršnih sploh ni izdelovala (oz. pridelovala), oziroma kakršnih ni prav znala popolnoma izdelovati, n. pr. za nakite, orodje, orožje i. t. d. Radi zamenjavanja so postali ti izdelki blago.

Blago je izdelek, ki se ne uporabi v oni obrti, v kateri je bil izdelan, ampak ki je določen v zamenjavanje za izdelek druge obrti. Pšenica, ki jo je kmet posejal, opel in požel za svojo lastno porabo, ni blago — to je šele ona pšenica, ki se je pridelala za prodajo. Prodajati pomeni zamenjati eno blago za drugo blago, in to za takšno, katero ima vsakdo rad, in ki postaja s tem denar, n. pr. zlato.

Kmet je postal — kakor vidimo — z gospodarskim razvojem izdelovalec blaga. Rokodelec v samostojni mali obrtniški je izdelovalec že od početka. Ta ne prodaja le tega, kar preveč izdelava, ampak izdeluje le za prodajo.

Proizvajanje blaga pa zahteva dvoje: prvič, da se ne proizvaža v vseh obrtih eno in isto, temveč da je nastopila v družbi delitev dela, drugič: da zamenjavalci prosto razpolagajo z izdelki, katere zamenjujejo, da so ti njih zasebna last.

Čim bolj se razvija delitev dela v posamezno področje, čim večji obseg dobiva zasebno lastništvo, tem bolj gine proizvajanje za lastno porabo, ker ga izpodriva proizvajanje blaga.

Delitev dela vodi končno do tega, da postaja tudi prodajanje in kupovanje posebna obrt, kateri se posveča posebna vrsta ljudi, ki jih nazivljamo trgovce.

Njihovi dohodki prihajajo iz tega, da po ceni kupujejo in drago prodajajo. S tem seveda ni rečeno, da morejo trgovci cene blaga prostovoljno določevati. Cena blaga je odvisna v zadnji vrsti od svoje menjalne vrednosti. Vrednost blaga določa na sploh tista množina dela, ki je bila potrebna za proizvajanje. Cene blaga pa se skoro nikoli ne vjamejo natančno s svojo vrednostjo. določajo jih poleg proizvajalnih razmer tudi tržne razmere, predvsem povpraševanje in ponujanje — koliko je namreč izdelanega blaga na prodaj in koliko se ga hoče. Pa tudi cena je podvržena še gotovim zakonom. Je namreč na določenih mestih in v določenih dobah določena. Ako hoče trgovec doseči večje cene pri prodajanju, nego so bile tiste, za katere je kupal, to je: ako hoče doseči dobiček, ga doseže le na ta način, da kupi blago na pravem mestu in v času, kadar je poceni, in prodati ga mora ob času, ko je drago.

Ako kupi kmet ali rokodelec blago, stori to zato, ker ga potrebuje za svojo in za svoje družine uporabo kot življensko ali proizvajalno sredstvo. Trgovec pa ne kupuje blaga za svojo lastno uporabo, ampak da ga tako porabi, da dobi iz njega dobiček. Blago in denar, ki se uporablja v to svrhu, imenujemo kapital.

Nobeno blago, pa tudi noben denar sam ob sebi ni kapital. Le za njih uporabo gre. Tobak, ki ga trgovci kupi, da ga z dobičkom zopet proda,

je zanj kapital. Tobak, ki ga pa kupi, da ga sam pokadi, ni zanj kapital.

Prva oblika kapitala je trgovski kapital. Ta je sicer enako star kakor oduški kapital, katerega dobiček so obresti, ki jih pograbi kapitalista za posojeno blago ali za posojeni denar.

Kapital se tvori na določeni stopnji proizvajanja blaga, seveda na temelju zasebnega lastništva, ki je temelj vsega blagovnega proizvajanja. Zasebno lastništvo pa dobiva pod vplivom kapitala popolnoma novo obliko. Poleg malomeščanske oblike, odgovarjajoče razmeram male obrti, se sedaj pojavlja tudi kapitalistična oblika. Zagovorniki današnjega zasebnega lastništva pokazujejo le na obliko v mali obrti. In vendar bi bili slepi, ako bi danes pregledali kapitalistično obliko zasebnega lastništva.

Na oni stopnji gospodarskega razvoja, o kateri sedaj obravnavamo, ko je kapital le trgovski in oduški, se pojavlja šele malo znakov te kapitalistične oblike, ali tudi ti so opažanja vredni.

Dohodki kmeta in rokodelca so v dobi gospodarstva male obrti odvisni v prvi vrsti od njegovega in njegove rodbine značaja, od njegove pridnosti, sposobnosti itd. Množina trgovčevega dobička je pa tem večja, čim več blaga ima na prodaj. Ako prodam 10.000 funtov tobaka, zaslužim ob enakih razmerah stokrat več, nego tedaj, ako morem prodati le 100 funtov. Isto velja za oduha. Dohodek kapitalista — kakor kapitalista — je odvisen v prvi vrsti od njegovega kapitala.

Delavna moč in zmožnosti posameznikove so omejene; prav tako tudi množina izdelkov, katere more delavec ob določenih razmerah izdelati. Ta ne more prekoračiti določenega razmerja. Denar pa se more gromaditi in gromaditi brez konca in kraja. In čim več ima kdo denarja, tem bolj mu raste, ako ga je porabil kot kapital. Tako si je mogoče pridobiti neizmerna bogastva.

Ali zasebno lastništvo poraja tudi novo možnost. Zasebno lastništvo proizvajalnih sredstev pomeni za vsakega pravno možnost, da si jih nabavi, možnost pa je tudi, da jih — to je sredstev za življenje — izgubi, torej da pade v popolno siromaštvo! Oduški kapital izkorišča pomanjkanje ter ga obenem množi.

Dobiček brez dela — neizmerno bogastvo enih — popolna revščina drugih — to je kapitalistična oblika zasebnega lastništva. Ta oblika pa ni popolnoma jasna, dokler sta trgovski in oduški kapital v početkih razvoja. Zlasti najhujša stran, revščina, se pojavlja še slabo, brezposelnost je izjema, ni še stanje velikih vrst ljudi.

Prav tako kot ostali izkoriščevalci, n. pr. v srednjem veku fevdalni posestniki — o katerih sicer tukaj kaj več ne bomo razpravljali — sta tudi trgovci in oduhovi na tej stopnji odkazana na to, da zvezete mala obrt v mestu in na deželi in se razvija. Doslej je še veljavni nazor: Če ima kmet denar, ga ima ves svet. Trgovina ne uničuje proizvajanja v malem, ampak ga podpira v nekaterih slučajih.

Oduh izkorišča dolžnika, ali ne hrepeni po njegovem uničenju. Izguba izdelovalnih sredstev ni ob teh razmerah pravilen družabni pojav, ampak posebna nesreča, ki jo je zakrivila nenavadna nezgoda ali neobičajna nezmožnost. Revščina pa se smatra za izkušnjo, poslano od Boga, kazen za lenobo, za lahkomišelnost itd. Ta nazor živi še sedaj v malomeščanskih krogih, in vendar je nastala brezposelnost (siromaštvo) pojav popolnoma druge vrste, nego je bila včasih.

Črna Gora.

Še pred kratkimi leti, pred prvo balkansko vojno s svojimi 9080 kv. km. manjša od Kranjske, je Črna gora po balkanski vojni narasla na 16.000 kv. km, je torej nekoliko večja kakor Kranjska z Istro in Trstom. Prebivalcev je imela leta 1912. samo 285.000, danes jih ima kakih 500.000.

Gorata in nerodovitna je Črna gora, globoko zavjedene so doline med visokimi gorami, ki se dvigajo 2500 m visoko, deloma pokritimi z gozdovi, dasiravno je tudi v teh gozdovih sekira že močno pela. V goratih krajih Črne gore se bavi prebivalstvo z živinorejo, za katero ima na razpolago obsežne pašnike, samo v dolini proti Skadrske-mu jezeru se je razvilo dobro urejeno poljedelstvo, ki pa ni nikdar moglo zadostiti potrebam dežele, vsled česar je bilo razumljivo stremljenje črnogorske vlade po rodovitnih albanskih nizavah.

Industrijalno ni pomenila Črna gora nikdar ničesar, čemur je pač pred vsem kriv značaj prebivalstva in dejstvo, da manjka Črni gori izdatnih vod. Kraška tla so namreč tudi tu poplila vse večje toke in kjer tečejo večje reke, so tako težko dostopne in tako ozko zavjedene v doline, da na uvedbo večjih industrij sploh misliti ni bilo mogoče.

Drina s Tare, Pivo in Limom teko proti Donavi, Zeta, Morača in Rijeka v Skadrsko jezero proti Jadranskemu morju. Razvodje gre od Lovčena preko Grabova do Maganika 2134 m. preko Stola 2259 in v Severoalbanske gore.

Izmed gorovja je najvišje pogorje Durmitor s Čerovo pečino 2528 m. Durmitor velja za ugasel vulkan, za kar govori tudi dejstvo, da je najti tam eruptivno porfirno kamenje.

Poleg že omenjenih gora je omeniti še Kučki Kom, 2490 m. Gradište, 2216 m. Jablanov vrh, 2203 m. Žijovo, 2133 m. Ljubično 2239 m in Visitor, 2260 m. Lovčen, ki je zapiral Črno goro proti Kotoru, se dviga 1759 m visoko.

Izmed mest največje je Peč z 18.000 prebivalci, nato Podgorica z 10.000, Ulcinj in Nikšić, vsa-

ko s 5.000 Cetinje s 4.000 in Bar s 2.000 prebivalci.

Iz Bara, ki je še prav primitivno pristanišče, gre ozkotirna železnica s Virpazar ob zapadnem koncu Skadrskega jezera, ki je prišlo v črnogorske roke in ki si ga je črnogorska vlada tekem te vojne popolnoma lastila s Skadrom vred, ki je štel pred dvema leti kakih 30.000 prebivalcev.

Prebivalstvo Črne gore je večidel srbsko, pri zadnji okupaciji po balkanski vojni pa je dobila Črna gora tudi mnogo Albancev, ki so po večini kristjani ali mohamedanci, dočim so Srbi pravoslavne vere z malimi izjemami.

Metropolit na Cetinju je podrejenih 16 samostanov, katerih najslavitejši so na Cetinju, v Ostrogu in Morači. Katoličani pa so podrejeni katoliškemu metropolitu v Baru.

Kdaj so nastopile v Evropi prve gledališke igranje? V zgodnjem srednjem veku so sicer uprizarjali po cele dneve dolge cerkvene igre, takozvane pasionske in božične, v katerih so važne ženske vloge, toda ženske niso sodelovale pri teh igrah. Samo redkokdaj se omenja v 14. in 15. stoletju nastop ženske v kakšni vlogi kot posebna izrednost. Od te dobe so nastopale vedno gosteje ženske pri pasionskih igrah, zlasti na Francoskem. V Nemčiji se dobe tozadevna poročila šele v poznejšem času. Tako poroča kronika, da so leta 1557. gojenke neke šole v Eislebu uprizorile igro o izgubljenem sinu. V Engadinu so sosedovale ženske leta 1554. pri predstavljanju "Judite" in l. 1589. so brandeburške princezinje in plemiške dame uprizorile neko božično igro.

Znana igralnica hazardnih iger v Montekarlu je imela 1913. leta 49 milijonov frankov čistega dobička. Ako pomislimo, da ima Avstro-Ogrska državna banka v normalnih letih 90 milijard denarnega prometa ter izkazuje letno približno 25 milijonov kron dobička, tedaj moremo razumeti ogromni dobiček, ki ga ima igralnica v Montekarlu na škodo in nesrečo človeštva.

Čudeži enega stoletja.

Naš svet je dom zelo različnih ljudi in med njimi je tudi mnogo takih, ki nočejo ničesar slišati o razvoju in napredku. Ves svet jim je nekaj popolnoma neizpremenljivega. Največ, kar priznajo, je to, da umirajo ljudje, pa se roje drugi namesto njih. Ali da se izpreminjajo vse razmere in da se v tem izpreminjanju lahko izsledijo gotovi zakoni, se jim zdi naravnost krivoveraka misel. Recite takemu človeku, da so bili naši pradedje divjaki, da niso le nagi, neumiti in nepočesani tekali po zemlji, ampak da so imeli celo kanibalske navade, pa se mu zamerite, kakor da ste smrtno užalili njega in vse njegove prednike. "Tako je, kakor je bilo, in tako bo" — to se mu zdi vrhunec vse modrosti.

Dobro bi bilo, če bi se taki ljudje včasih malo zamislili in si izkušali predstaviti le tiste izpremembe, ki nam jih je prineslo zadnje stoletje. Kaj je sto let? V večnosti šteje prav toliko kolikor trenotek. Ampak ni nam treba jemati na pomoč večnosti, ki je nam časovno omejenim bitjeki tako težko razumljiva. Kaj pa je sto let, ako vzamemo takozvano zgodovinsko dobo človeštva v poštev, ki jo lahko cenimo približno na 6000 let? Kaj, če se spomnimo, da je približno milijon let, odkar se je v terciarni dobi pojavil najprimitivnejši divji človek? Kaj, če računamo, da je naša zemlja le okroglih sto milijonov let stara?

In vendar so se v kratkih sto letih izvršile take globoke in obširne izpremembe, da bi se morali sami sebi smiliti tisti, ki zanikujejo napredek in razvoj, če le vsaj površno pregledajo te izpremembe.

Danes sta čas in daljava zelo relativna pojma. V normalnih dobah pošljemo lahko po kablu brez zvojav kamorkoli v Evropo in čez nekaj ur dobimo odgovor. V Chicagu večerjamo; potem sedemo na ekspresni vlak in drugi dan lahko kosimo v New Yorku. Pri telefonu pozovimo, na tisoče milj oddaljeni prijatelj se nam oglasi in po žici se z njim lahko pomenimo, kakor da si sedimo v parlorju nasproti. Par ur nam vzame, da obiščemo v avtomobilu znanca, ki živi sedemdeset, osemdeset milj od nas. Kdor ima pa aeroplan na razpolago in ga zna ravhati, preleti z njim igraje sto milj na uro.

Sanje pesnikov in vizije prerokov so se uresničile v dobi, v kateri živimo. Še pred sto leti so bili stiki med ljudmi v marsičem podobni onim iz časov Abrahamovih. Potovanje čez ameriško prerijo se je še leta 1809. zelo malo razlikovalo od onega čez puščave Mezopotamije v dobi očakov. Neapoleonove jadrnice so bile pač večje od nekdanjih Cezarjevih; toda zgrajene in opremljene so bile skoraj enako. Sploh je vpisanih v zgodovino zadnjih sto let več in mnogo važnejših izumov v vseh panogah človeškega duševnega dela, kakor v vseh preteklih dobah.

Vzemimo za zgled le način ogrevanja in razsvetljevanja. Še žive ljudje, ki so poznali le ognjišče, v bogatejših hišah pa odprt kamin. Lojene sveče so bile že luksus v primeri s trskami, s katerimi se je svetilo po nešteti hišah. Kakšna razlika med temi primitivnimi metodami in sedanjo kurjavo in razsvetljavo s plinom in elektriko!

Šivanje, tkanje, pletenje, vezenje so bila v pravem pomenu besede ročna dela. Danes opravljajo vse to in še marsikaj drugega duhovito zasnovani komplikirani stroji, ki jih pogostoma žene elektrika. Zamislimo si gospe pero, ki je včasih splošno služilo za pisavo, še naši stari očetje so se ga posluževali in tudi mnogo naših očetov; pa vzporedimo z njim pero, ki se avtomatično napolnjuje, in pisalni stroj. Spomnimo se na računski stroj, ki štejeva in odšteva in pomnožuje. Poglejmo na skok od srpa in kose do velikih strojev, ki žanjejo, mlatio in sipajo čisto zrnje v vreče. Pomislimo na razliko med metlo in strojem, ki izsesa zadnji prašek iz preproge. Kakšna je razdalja med lokom, pušico in sulico ali pa tudi med puško na kamen, pa današnjo brzostrelno strojno puško! Kaj so vsi bojni pripomočki Napoleonove in Wellingtonove armade v primeri s sedanjimi dreadnoughti, tanki, aeroplani, podmornicami, plinovimi bombami in te-

kočim ognjem. Kaj je nekdanja kurirska pošta poleg sedanjih bliskovitih poročil po žicah pod zemljo, na zemlji in pod vodo in po zraku brez žic!

Kolikorkoli so bili številni, važni in duhoviti izumi tega stoletja, gre pa vendar prvo mesto med njimi železnicam in parobrodrom. To je dvoje najvažnejših sredstev, ki sta takorekoč zmanjšala zemeljsko oblo, skrajšala vse razdalje, omogočila redne stike med vsemi narodi in svetovno trgovino. Železnice in parobrodri ne prevažajo le oseb, ampak omogočajo dodajanje in izmenjavanje surovin in blaga med mesti, deželami, med vsemi deli sveta. Novo znanje in novi izumi se z njih pomočjo razširjajo po vsem planetu. Poznejši izumi so zboljšali in pospešili njih učinkovitost in dopolnili njih rezultat, ali nadomestili jih doslej niso mogli. Tuintam žene električna sila namesto parne železnice; Dieslovi motorji zamenjavajo parni stroj; toda železnica ostaja železnica, ladja je ladja.

In vendar je pisal neki časopis v New Yorku prav pred sto leti, 1817., naslednje: "Henry Meigs, nadarjen član legislature je izgubil mnogo svojega vpliva in znatno oškodoval svojo bodočnost s trdovratno trditvijo da bi vozovi, gnani s parno silo, lahko opravljali službo po deželi."

Leta 1825 je London Quarterly Review? priporočilo parlamentu, naj omeji hitrost vožnje na železnicah na 8 do 9 milj na uro, še "kaj pomaga prebivalstvu, če vozni železniški voz dvakrat tako hitro kakor poštni vozovi?" Dne 14. decembra 1829 je pa neki baltimorski časopis naznanjal, da je dan poprej neki železniški voz, na katerem je bilo 37 oseb, vozil po tiru z "grozno" hitrostjo 10. milj na uro, tako "da se niso mogli gledalci niti zavedati te hitrosti." Koliko bi si mogel domisljati danes na vedne navaden biciklist, ki ne bi mogel voziti hitreje?

Še leta 1842, so pozivali prebivalci Dorchestera, Mass., državno legislature, naj "obvaruje mesto nesreče, da bi se tam ustanovila železniška postaja."

Vrhunec je pa dosegel neki javni shod v Lancasteru, Ohio, ki je leta 1828 sklenil resolucijo s sledečimi stavki: "Ako bi bil Bog hotel, da bi njegova bitja potovala s strašno hitrostjo do 15 milj na uro, bi bil to proglasil v svetem pismu. Ker ni v svetem pismu ničesar o tem, označuje shod železnice za delo Satana, ki hoče z njo zvažiti duše v pekel."

Kdor se včasih tako ozre nazaj in spozna ogromne izpremembe v času, celo v tako kratkem času, kakršno je eno stoletje, si utrdi prepričanje, da napreduje človeštvo kljub vsem zaprekam, kljub vojni in grozi, in da je ta napredek zakon razvoja, ki ga tudi "peklenka vrata" ne premagajo. Tedaj mu bo jasneje, da tudi socializem ni sanjarija in fantazija in "grozna hitrost", ampak sad istega razvoja, ki je splošno železnice in parobrodri in svetovni promet in zblizal narode tako, da se naposled tudi lahko zedinijo za skupno korist.

Po uradnih podatkih naučnega ministrstva so imeli v šolskem letu 1912—1913 v Avstriji 559 srednjih šol, Od teh je bilo 343 gimnazij in realnih gimnazij, 148 realk in 68 licejev. V državni upravi je 231 gimnazij (t. j. nad 67 odst.) in 117 realk (79 odst.), toda niti enega liceja, v deželni pa 23 realk in 12 gimnazij. Škofije vzdržujejo 34 gimnazij in 3 realk. Privatnih srednjih šol je 49. — Po učnem jeziku se deli šolstvo tako-le: Nemci, ki tvorijo 35,5 odst. vsega prebivalstva v Avstriji, imajo 140 gimnazij (nad 40 odst.), 83 realk (nad 56 odst.), licejev pa 42 (nad 61 odst.). Čehov je v Avstriji 23 odst., gimnazij pa imajo 68 (t. j. nad 19 odst.), realk 42 (28 odst.) in 11 licejev (16 odst.). Poljakom (17,7 odst. prebivalstva) je na razpolago 93 gimnazij (t. j. 27 odst.), 14 realk (9 odst.) in 10 licejev (14 odst.). Na vse ostale narodnosti pa odpade 25 gimnazij, 8 realk in 5 licejev. Slovenci in Rusini nimajo niti ene svoje realke. Dvojezičnih je danes 17 gimnazij in 1 realka, ki jih obiskujejo večinoma Slovenci, Rusini in Rumuni. Ženskih gimnazij in realnih gimnazij je 32.

Kako se ubija socializem.

NEKOLIKO ODGOVORA DR. JOSIPU GORIČARJU. — Etbin Krjstan.

SREDNJI STANOVCI

Delavstvo je tisti element, ki je najbolj neposredno odvisen od razmer v industriji, ker je v njih edina možnost njegove eksistence. Zanj velja bolj kakor za vse druge zakon "S trebihom za kruhom" in delavec so glavni nomadi našega časa. Preseljevanje delavstva je v resnici tako veliko, da ni bilo v vsej preteklosti, odkar so se ljudje navadili na stalna bivališča, nikdar take obširne selitve, kakor sedaj; niti tisto gibanje plemen ob začetku srednjega veka, ki je v zgodovini zabeleženo kot selitev narodov, ga ne presega niti ne dosega.

Posebno zgovoren zgled daje Amerika, ki je prav v tem oziru zanimiva, da se je vredno ob drugi priliki pobaviti z njeno zemljo kot z naseleviščem.

Romanje delavstva ima pa za posledico še druge selitve, ki so tudi tipične. Kakor vemo, ni kapitalizem in izkoriščevalec delavstva, temveč je še veliko bolj usodepoln za takozvane srednje stanovce. Pred zmago kapitalističnega sistema so veljali obrtniki, mali trgovci za hrbišče organizirane družbe. Fevdalizem je sicer zelo obrezoval njih politične pravice, toda njih eksistenca je bila za vladajoče razrede, za plemstvo in duhovščino neizogibno potrebna, ker je bila produkcija potrebna odvisna od njih.

V kapitalistični družbi se je to izpremenilo. Njih funkcije je prevzel kapitalizem sam; on producira sedaj po svojih metodah. Mali ljudje mu delajo le napoto; mali producenti ovirajo popolni razvoj čistega kapitalizma in vsled tega je popoičoma dosledno, da se jih hoče otresti. Njemu je to lažje, kakor njim obramba, ki jo morejo voditi le z nezadostnimi sredstvi.

Delavstvo je v sedanjih družbi izkoriščano. Kapitalizem varuje svoje interese in to ni drugače mogoče, kakor da jemlje delavcem produkte njihovega dela. Toda obenem je vendar v njegovem življenjskem interesu, da si ohrani delavstvo, ker bi si odžagal vejo, na kateri sedi, ako bi zatri silo, ki mu ustvarja dobičke.

Drugače je z malimi producenti in malimi trgovci. Kot taki so zanj popolnoma nepotrebni; le relikvije iz minolih časov so, v sedanjih družbi antikvirani. Kapitalizem ni nikakor zainteresiran na njihovi eksistenci; nasprotno, zadržki na njegovi zmagovitosti poti so. V njegovem interesu je njih pogin. In uničuje jih — mehanično in namena.

POIZKUSI SAMOOHRANE.

Kar je napadano, se brani, kakor se zna in more. Kar živi, ne mara umreti, dokler ima le kaj upanja, da si ohrani življenje. Navadno je tako upanje zelo trdnjavno, tudi če nima nobene podlage. Mali obrtniki sicer lahko vidijo, da propada njih razred čimdalje bolj; lahko bi tudi spoznali, da se to ne godi slučajno, ampak po očitnem, neodvratnem zakonu. Lahko bi odkrili, da ni bodočnosti za srednje stanovce, ker jih velekapitalizem kratkoma ne more trpeti.

Ali večini je resnica prebrida, da bi jo priznali. Če se jim dokaže, da je tako, se še tolažijo, da mora biti v računu kakšna napaka, ali pa da ni pravila brez izjeme; v najhujši stiski, če ne morejo nikakor utajiti uničujoče tendence kapitalizma, odmikajo v duhu katastrofo svojega razreda v bodočnost. "Zgodilo se bo nekoč, da ne bo več samostojnih rokodelcev, neodvisnih malih trgovcev, ali ta dan še ni prišel. Mi smo še lahko mojni, gospodarji; držimo se torej, dokler je mogoče."

Vse take samotolažbe, vse prisilno dviganje lastnega poguma ne more ustaviti naravnega procesa, ki je neizprosno do brutalnosti. Tudi če ne pride popoln pogin, postaja eksistenca od dne do dne težavnejša in strah grozi, da premaga vsako upanje.

V takem položaju se začne tudi marsikateri "samostalen gospodar" ozirati po tistem prostoru

ku na tej zemlji, kjer še niso tako kritične razmere za njegov razred, po prostoriku, kjer bi do bil šotor njegove eksistence solidnejšo podlago.

Tudi srednji stanovci postajajo na ta način "brezdomovinci" in pojo pesem "ubi bene, ibi patria."

SELITVE MALE BURŽOAZIJE.

Delavstvo ima pri svojih selitvah svojo kaži-pot; zanj so merodajne industrijske razmere. Gledati mora, da pride tja, kjer se bodo potrebovale njegove roke. Če se želijo pripadniki srednjih stanov, morajo iskati kraje, kjer so ugodnejši pogoji za njih eksistenco.

Izbira postaja čimdalje manjša, ker prevladuje kapitalizem čimdalje bolj. Na slepo srečo menjavati bivališče je vse bolj riskirano. Prelahko pride človek tu z dežja pod kap. Vsaj neka gotovost ali pa vsaj verjetnost za ugodnejše pogoje je treba, preden se stori usodni korak.

Nekaj take verjetnosti je tam, kjer more človek tudi v tujem kraju priti med svoje, med ljudi iz svojega kraja, svojega naroda. Pred vsem prihaja tu jezik na pomoč. Med tuje je težka kupčija, ako ne znaš govoriti z njimi. Rojaki bodo veselji, če najdejo človeka, s katerim se lahko sporazumejo. Tam najdejo tudi te in one priljubljene šege, lahko se obnašajo po svoji stari navadi, in avtosugestija je pogostoma tako velika, da se zdi človeku v tujini, kakor da kupuje domače blago, ako mu ga prodaja rojak, četudi je v resnici prav tako tuje kakor v vsaki drugi prodajalni. V branjariji svojega rojaka se zdi človeku, kakor da je tam našel košček svoje lastne domovine.

Kakor so včasih armadam sledili markatenderji, tako romajo za trumami modernih delavskih nomadov mali trgovci, rokodelci, gostilničarji i. t. d. V normalnih razmerah je to sledenstvo bolj spradlično; gotove okoliščine pa spravijo kar cele trume takih iskalcev boljše sreče v gibanje. In tedaj dobi tudi njih selitev lahko poseben pomen.

BOSANSKI ZGLED.

Ko je Avstrija okupirala Bosno-Hercegovino, je bila ta dežela še vsa na stopnji fevdalizma, ki je imel pod turškimi režimom svojo specifično barvo, sicer se je pa popolnoma vjemal z glavnim zakonom nekdanjega sistema po kulturni Evropi. Aga in beg sta izsesavala bosanske kniete kakor nekdanj baron svoje tlačane.

Avstrija sama še ni bila industrijalno kaj posebno razvita. Po Cisilvaniji je prevladovalo poljedelstvo, po ogrski polovici je bilo gospodarstvo skoraj popolnoma agrarno. Toda svoje gnezdo je imel kapitalizem že v habsburški monarhiji in Bosno je smatral za dober plen, ki mu poma-ga toliko na noge, da bo mogel uspešneje sprejeti konkurenco z zunanjo podjetnostjo. Dežela ima bogate naravne zaklade, dotlej še večinoma popolnoma nedotaknjene. Treba jih je le dobiti v roke, da se izčrpajo iz njih milijonski dobički. Ljudstvo, ki še ni izkusilo industrijskega življenja in ni poznalo vrednosti denarja, bo dober material za ceneno delo. Avstrija je imela "pacifirirani" deželo; v ta namen je bilo treba vsaj nekoliko železnice, ki so bile zaželjene tudi iz strateških razlogov. Za stavko in obrat so se morali pošiljati vsaj za gotove panoge izkušeni ljudje iz monarhije v okupirano deželo. Znatna okupacijska armada je imela svoje potrebščine, ki so se vsaj deloma v deželi ceneje dobile, kakor če bi se dovažale iz notranjosti cesarstva; za razno vrstna taka dela je bilo treba delavcev. V deželi se je prideloval tobak, in država, ki je imela že doma monopol na snov za kajo, je ni marala v Bosni prepustiti drugim, zlasti ker nosi tobak velik dobiček in ker je bilo v zasadenem kraju dobiti najcenejše delavske moči; toda paznike in razne strokovne delavce je bilo le treba poslati iz monarhije tja.

Krasni bosanski pragzdovi so takoj postali predmet špekulacije. To, kar se v Ameriki imenuje graft, je cvetelo, da je bilo kaj. Nekateri sleparije v velikem slogu so sčasoma prišle v javnost; o drugih vedo le tisti, ki so bili udeleženi. Na vsak način je zapela sekira po teh šuščnih šumah, nastale so žage, razvila se je lesna industrija v modernem zmislu. Tudi tu je bilo poleg domačih treba izvežbanih delavcev, ki so zahajali tja iz raznih krajev monarhije.

Njim so pa sledili ljudje, ki žive od delavstva. Ne nekoliko posameznikov, ampak cele čete so jih šle v Bosno in Hercegovino. Tukaj se malemu obrtniku, malemu trgovcu, gostilničarju še ni bilo treba bati uničujoče konkurence velekapitalizma. Tukaj, kjer si je moral sam šele osvajati in pripravljati teren, jih je smatral za svoje predstraže, za svoje pionirje in agente. Tukaj jim je dal živeti, ker so morali opravljati službo zanj dotlej, dokler se sam ne ukorenini, ne ustvari svojega monopola, in jih potem ubije.

OBLJUBLJENA DEŽELA.

Bosna — da, to je bilo mogoče smatrati za obljubljeni deželo. Že armada, ki je bila namenjena, da uredi tam "mir in red", da zatre puntarstvo in napravi pot "kulturi", je potrebovala ljudi iz monarhije. Ljubi Bog, kako se morajo počutiti v tisti puščavi, med nekulturnimi "barbarji", gospodje oficirji, ki so bili doma vajeni civiliziranega življenja? Kdo jim zna tam napraviti pravi dunajski "šnicel", kdo speči hrustajoče žemljice avstrijskega sloga? Uniforme, ki bi jo sešili neodvisni bosanski krojači, kateremu so modni listi neznan dežela, bi moralo biti sram korporala, kajše stotnika in majorja!

Poleg armade je pa novo naseljeno delavstvo. Ali naj znese svoje zasluge bosanskim dušandžijam in opančarjem? Tudi ono bo moralo biti veselo, če najde tam nenadoma avstrijske prodajalne, avstrijske ali ogrske gostilne, obrti, bordele. Tudi tem proletarcem bo jezik domačinov tak kakor španski in srečne se bodo morali čutiti, če se bodo v trgovini lahko zmenili po svoje.

Razun tega je Bosna okupirana dežela. To se pravi: Domačini so sumljivi. Puntarska drhal, iz katere je treba šele napraviti ljudi. Naravno je, da ne morejo veljati za enakopravne s kulturnosti. Iz tega sledi, da je treba prišleem, stebrom novega režima, oporam cesarstva in reprezentantom "kulture" priznati pravice in privilegije, ki se morajo odrekati nezanesljivim domačinom.

Okupacija je izjemno stanje. V vojni se povšajo cene, tudi v dobi okupacije se je treba s tem sprijazniti. V taki situaciji je še mogoč dobiček.

Da, to so razmere, v katerih je še opravičeno upanje. Tu ima "romantika" še tla pod nogami. Tu je še mogoče priti do bogastva. Danes začneš s kantino, čez nekaj časa napraviš "dunajsko gostilno", v par letih imaš hotel, pravi evropski hotel. Liferacije za armado se morda lahko dobe. Če se ustanovi kakšna tovarna, se nemara doseže pogodba, da morajo delavci znanke, ki jih daje za plačo, izmenjavati pri tebi, kar pomeni soho po sebi toliko, kolikor da morajo kupovati pri tebi.

Lahko se zgodi da se seznaniš iz intendantom, z uradnikom, ki oddaja dela ali koncesije, z ravnateljem nove tovarne. Tukaj trepečeš pred kapitalizmom, tam postaneš morda še sam kapitalist. Tako je, kakor da greš v deželo, v kateri so odkrili zlato.

POLITIČNI ZNAČAJ.

Elementi, ki se selijo na ta način, so lahko vse, le ne revolucionarni. Ne vodi jih nič drugega, kakor dobiček, ta jim pa nalaga vdanost napram tistim, ki imajo moč v rokah. In po tem pravilu se ravnaajo. Navaden človek bi dejal, da so klečeplazi in petolizci; oni imajo za to lepše

izraze in imenujejo te lastnosti zvestobo in lojalnost.

Vlade poznajo to. Če so količkaj odprte glave, razumejo, da izvira vsa taka vdanost iz sebičnosti in da sega natančno tako daleč kakor dobiček. Vendar jim je pa kupljena zvestoba več vredna od nikakršne; zato jo plačujejo. Iz tega razmerja se ne more razviti nič drugega, kakor korupcija, in ta je šla v Bosni na vseh koncih in krajih v klasje. Trpelo je pri tem ljudstvo; oba faktorja, ki sta iskala svoje interese, sta bila zadovoljna.

Bosna je lep zgled. Enaki sadovi zore povsod v enakih razmerah.

Avstrijska vlada — in poleg nje tudi ogrska — je bila pri tem naseljevanju še posebej zainteresirana. Dasi je berlinska konferenca naložila habsburški monarhiji le okupacijo Bosne in Hercegovine v svrhu "pomiritve" in "ureditve notranjih razmer", niso vladajoči niti trenotek mislili na to, da vrnejo deželo kdaj Turčiji ali Srbiji ali da ji dajo na izbero, kam hoče spadati. Od začetka so smatrali Bosno za osvobjeno deželo, le da niso mogli javno izreči tega.

Da se ja osvobjetev utrdi in za pozneje prepreči vsaka izprememba, je bilo treba deželo čim bolj poavstriti, torej porezati domačemu prebivalstvu peruti. Deloma je bila to naloga armade, vojaške žandarmerije, uradov in sodišč, ali ker vsi ti faktorji vendar nikdar ne morejo zamenjati prebivalstva, je vladi všeč vsak proces, ki izbrše pravi značaj dežele in ji da čim več njenega.

SADOVI.

Dobičarski priseljenci so kaj dobro sredstvo za to. Oni prinašajo svojo narodnost s seboj, ali pa napravijo iz nje tisto narodnost, ki je vladi najbolj všeč. Doma so Čehi veliki narodovci; tisti, ki se selijo v takih prilikah, ne gredo v Bosno kot Čehi, temveč kot Avstrijci. Če bi kazali svojo pravo narodnost, ne bi mogli pričakovati toliko ugodnosti, kolikor je dobe — Avstrijci. Saj je treba pokazati Bosancem, da pripadajo sedaj Avstrijci.

Oblasti se muzajo, videče, kako se množe nemški, madjarski napisi na trgovinah in podobnih firmah. Srbohrvaški in turški napisi se umikajo na tretje, četrto, peto mesto. Na zunaj dobiva mesto boljbolj "mednarodni", id est avstro-ogrski, pretežno nemški značaj. Uradovanje v nemškem jeziku se opravičuje s tem samo po sebi. Nemške šole postajajo potrebne; madjarska ljubosumnost ustvarja madjarske. Bog pomagaj, Avstrija ni kriva, da je za nemške šole več pripomočkov, kakor za srbohrvaške in da so vsled tega nemške šole boljše opremljene.

Tuja manjšina postaja vsled tega vse bolj samozavestna. Domačini se drže svoje stare turške kafane; priseljeni gospodje zahajajo v fine "evropske lokale". Tujec, ki pride čez par let v deželo, sliši povsod nemščino; tudi domačini se je morajo učiti, kajti nje znanje postaja za marsikoga v njegovi lastni deželi vprašanje kruha.

Z ljudskim štetjem in takimi procedurami seveda še ni nič v tem času. Oblasti se "morajo" ravnati po tem, kar se javno kaže. In tako se sistematično, na navidezno pravni podlagi, boljbolj vsiljuje tuji jezik, domači pa potiska v ozadje, v kote, v skrivališča.

Podlago temu pa daje naseljevanje dobičkarjev. Politika, ki prevladuje na ta način, je roparska. Kaj jim je to mar? Da se le njim dovoljuje zakonit rop na gospodarskem polju. Po to so prišli v deželo; profit je njih visoka pesem.

Polagoma se razvije iz tega elementa nekakšna avtokracija, ki nič ne zaostaja za pravim plemstvom, kar se tiče ošabnosti, čeravno izraža vsaka kretnja teh gentlemanov in dan najpristnejše plebejstvo. Vse, kar je domačega, pa dobiva čimdalje intenzivnejše pečat podrejenosti in ponižanosti.

(Dalje prihodnjic.)

Nasprotja v revoluciji l. 1848.

Ko so leta 1815. združene vojske evropskih vladarjev končno doobra premagale Napoleona in zavzele Pariz, je nastal v Evropi mir, t. j. oni absolutistično-fevdalni mir, ki je vladal pred l. 1789. (prva francoska revolucija). Zveza treh vladarjev takozvana sveta alijansa ruskega, avstrijskega in pruskega kralja je bdela nad tem mirom, njegov angelj varuh za vso Evropo pa je bil avstrijski kancelar knez Metternich.

V času tega mira je stopal gospodarski razvoj z velikanskimi koraki naprej. Prišli so v promet prvi stroji, moč pare se je začela umno izrabljati, zidale so se prve večje tovarne, gradile so se prve železnice, finančni kapital je ustvaril veliko industrijo in z njo industrijski proletarijat. Delavstvo se je grozovito izkoriščalo ob pretirani delovni dobi, (14 do 16 ur), zlorabljale so se žene in otroci pri tovarniškem delu. A ne le delavstvo, tudi malomeščanstvo, mali obrtnik in rokodelci sta trpela po novem kapitalističnem razvoju. Vsled teh razmer se je porajala velika nezadovoljnost med evropskim ljudstvom in je zorela čim dalje bolj. Bilo je treba le povoda, da se je tleča iskra razpihnila v požar. Ta povod je dala slaba letina, ki je pritisnila l. 1847. po vsej srednji Evropi. V februarju naslednjega leta je izbruhnila revolucija v Parizu, v marecu na Dunaju. Pred njo so morali bežati oziroma se poskriti zastopniki absolutizma in fevdalizma.

Revolucija v letu 1848. je imela torej svoje vzroke v kapitalističnem razvoju. Do tega časa so se namreč pod vplivom nastajajočega kapitalizma popolnoma razvili vsi stanovci oziroma vsi razredi človeške družbe. Na eni strani imamo fevdalno gospodo t. j. veliko duhovščino in plemstvo,

ki sta združena z absolutističnim prestolom in varujeta svoje koristi in koristi prestola, ki so ene in iste, istovetne napram koristim vsega ostalega ljudstva, meščanstva ali tretjega stanu, kakor ga je prva francoska revolucija imenovala. Toda ta tretji stan že davno ni enoten; razcepil se je po eni strani v velemeščanski (velekapitalistični) in malomeščanski razred, ki sta se zopet oba smatrala za celoto, buržvazijo, imajočo merda skupne nasprotujoče koristi proti zadnjemu gospodarsko najnižje stoječemu razredu, proletariatu. Slednji se je l. 1848. že zavedal svojega razrednega stališča, francoski delavec je vihtel na barikadah l. 1789. le francosko trobojnico, l. 1848. pa poleg nje že tudi rdečo zastavo.

Malokje se stori toliko za zdravje mladine, kolikor na Švedskem, kjer se goji šport in telovadba za dečke in deklice po šolah z isto resnostjo kakor ostali predmeti. A tudi kopanje in plavanje goje že okoli deset let. V Stockholmu imajo urejeno ne le poletno kopel za šolarje in šolarice vseh šol, nego tudi zimsko kopel, kjer se kopljejo učenci in učence vsak drugi teden v topli vodi. Te zimске kopeli so urejene za deset učencev ali učenk; imajo banje in tuš. Kopajoči dobe milo, ščetke, rokavice za pranje in brisače. Drug družega namili, masira in tuša. Iz banje gredo kopaleci lahko v velik bazen, v katerem se more kopati 20—30 otrok skupaj. V vodi smejo ostati 20—30 minut. Vsak teden se kopljejo dečki tri dni in deklice tri dni. Po kopanju mora ostati mladina celo uro še v okopeli, da se ne prehladi. Kožne hulezni in oteklime žlez so skoraj popolnoma izgi-

V prvem veselju, ko je padel stari absolutistično-fevdalni sistem, ko je odpadlo tlačanstvo in desetina, ko se je proglasila politična svoboda, ko so stara gesla bratstva in enakosti prevzela svojebojena sra — v tem prvem trenutku se je vele- in malomeščanstvo čutilo eno z delavstvom. Ali le malo časa je trajalo to barbarstvo. ež nekoliko dni po revoluciji se je meščanstvo v Parizu razdvojilo. Vele- in malomeščanstvo je zahtevalo, da ima nasprotno interese od delavstva ter ga je začelo od sebe odbijati. S težavo je pariško delavstvo doseglo dva zastopnika (Alberta in Louis Blanca) v narodnem zboru. (Proglasena je bila medtem seveda republika). V tem sta onadva takoj začela povdarjati gospodarsko-socialne zahte-

ve proletariata. Otvorile so se narodne delavnice, v katerih so dobili brezposelni delavci dela in služka v Luksemburgu pri Parizu se je otvoril zavod za proučevanje socialnega vprašanja. Ali le malo tednov potem, in že najdemo združeno vse meščanstvo proti — delavstvu. Narodne delavnice se zapro in v mesecu juniju že je nad 10.000 delavcev poklala nastopivša meščanska reakcija. Novi socialni delavski razred je vse ostale prestrašil, da so se združili proti njemu. Zatajitev svobodomiselnih principov se je kmalu maščevala na meščanstvu. Prvo je prišlo malomeščanstvo na vrsto, ki je bilo kmalu izključeno od zastopstva v narodnem zboru po velemošanih. A tudi to se je kmalu začutilo šibko, balo se je tudi maščevanja malomeščanstva in delavstva, edino rešitev in oporo je videlo v krepki vojski, zato se je podvrglo popolnoma generalu Napoleonu (nečaku prvega Napoleona), ki se je kmalu na to l. 1853. proglasil za francoskega cesarja in uvedel zopet staro absolutistično vojaško vlado.

Podobno usodo je imela revolucija na Dunaju in drugod, enaka znamenja pri njenem postanku in podobne posledice. Do l. 1850. je bila po vsej Evropi revolucija potlačena.

Zapuščina iz te dobe nam je ostala v Marx-Engelsovem komunističnem manifestu. Ko je revolucija ugasnila, je Marx prvi spoznal, da so l. 1848. socialna protiva igrala prvo vlogo, da so se borili različni razredi ne za kakšno fantastična gesla, marveč za moč v državi. Marx je spoznal, da izviraajo vsi politični dogodki iz gospodarskih nasprotij.

Rezultat glasovanja

o predlogih, da se postavi J. S. Z. na stališče avtonomnih sekcij.

V soboto dne 24. novembra t. l. je imel gl. odbor J. S. Z. sejo, na kateri je poročal nadzorni odbor o izidu glasovanja z ozirom na preureditev J. S. Z. v avtonomne sekcije. Glasovanje o predlogih in za konstituiranje sekcij je bilo sledeče:

PREDLOGI:

Glasovnica A.

- 1. Jugosl. socialist. zveza sestoji iz treh sekcij: Slovenske, hrvatske in srbske; vsaka je v svoji upravi in notranjem poslovanju avtonomna. 819 da, 423 ne;
2. Sekcija obstoji, ako se zanjo prijavi najmanj 200 članov. 767 da, 439 ne;
3. Vsa klan ima pravico določiti sam, kateri sekciji želi pripadati. 851 da, 410 ne;
4. Vse tri sekcije imajo skupnega zveznega tajnika, ki hodi na seje upravnih odborov teh sekcij in ima po-svetovalen glas. 806 da, 441 ne;
5. Imetek Zveze se razdeli proporcionalno po številu članov, ki pripadajo vsaki sekciji. 832 da, 418 ne;
6. Srbski sekciji se vrne iz fonda "Radniške Straže" po obračunu dohodkov in izdatkov nje delež, ki ji pripada po številu njenih članov, da ji je mogoče ustanoviti svoje glasilo. 782 da, 414 ne;
7. Od članarine se odračuna vsak mesec 3c. sekcijam, 2c. pa ostane v Zvezni blagajni. 814 da, 414 ne;
8. Vsaka sekcija si izvoli po dva člana v nadzorni odbor. Ta odbor se sestane za pregled zveznih knjig in tvori v tem slučaju Zvezni nadzorni odbor. 822 da, 405 ne;
9. Upravni odbor vsake sekcije sestoji iz petih članov. 824 da, 382 ne;

Glasovnica B.

Za sekcije je bilo oddanih: za slovensko 566, za hrvatsko 198 in za srbsko 67 glasov.

Na podlagi tega rezultata je sprejel gl. odbor soglasno sledečo resolucijo:

RESOLUCIJA GL. ODBORA J. S. Z., sprejeta na seji dne 24. novembra 1917.

Ker je glasovanje o predlogih, da se postavi J. S. Z. na stališče avtonomnih sekcij izpadlo v načelu afirmativno, to je, da se postavi na tako stališče, kakor je navedeno v glasovnici, izjavlja gl. odbor, z ozirom na izvršitev tega odloka in nadaljne ureditve med hrvatsko- in srpsko sekcijo sledeče:

- 1. Da izvoli slovenska sekcija, ki je dobila dovolj glasov za konstituiranje, v soglasju s predlogom št. 9, 5 članov v ta odbor in takoj naznani njih imena tajništvu J. S. Z.
2. Da se takoj nato, ko dobi tajništvo J. S. Z. imena teh odbornikov, razdeli zvezno premoženje, kakor je označeno v predlogu št. 5, in sicer tako, da dobi upravni odbor slovenske sekcije 50%, drugih 50% pa ostane v zvezni blagajni tako dolgo, dokler se konstituira hrvatska in eventualno srbska sekcija, kateri si potem to premoženje razdelita v smislu predloga št. 5.
3. K slovenski sekciji spadajoči se smatrajo v bodočo vsi klubi, ki poslujejo v slovenskem jeziku, za hrvatsko-srbsko ali eventualno eno ali drugo ločeno v svojo sekcijo, se smatrajo klubi, ki poslujejo v hrvatskem ali srbskem jeziku. Posamezni člani lahko spadajo h kateri sekciji žele in za katero se pozneje izjavijo.
4. Poslovanje J. S. Z. za slovensko sekcijo v smislu zaključkov, naznačenih v predlogih, stopi v veljavo prvi teden v januarju 1918, za ostale pa en mesec potem, ko je končano glasovanje za ustanovitev njih sekcij. Ob tej priliki preneha tudi funkcija sedanjega gl. odbora.
5. Dime banke in njih vsebina, ki jih vrnejo klubi, spadajo sekciji tiste narodnosti, v katere jeziku posluje klub.
6. Za odločitev nadaljnega konstituiranja hrvatske in eventualno srbske sekcije, za katere to glasovanje ni pokazalo rezultata, se razpišejo takoj posebne dopolnilne volitve, in sicer potom glasovnice, sestavljene na sledeči način:

Glasovnica:

Članstvo J. S. Z. je z večino glasov sklenilo, da se postavi Zveza na stališče avtonomnih sekcij. Glasovanje pa je ostalo brez rezultata glede na hrvatsko in srbsko sekcijo, ki se ustanovite tedaj, če se za vsako oglasijo najmanj dve sto članov. Da se dobi jasnost o tem, je treba, da glasujejo člani Hrvatsko-srbske sekcije, kam hočejo pripadati.

Glasujte torej o sledečem vprašanju:
Želim pripadati hrvatski sekciji
Želim pripadati srbski sekciji
Ustanovitev hrvatske in srbske sekcije je odobrena, ako se odda za vsako najmanj 200 glasov. Glasovanje traja 60 dni od tedaj, ko dobe klubi glasovnice. Datum zaključka je na glasovnici.

Gl. Odbor J. S. Z.

V soglasju s to resolucijo dobe hrvatski in srbski klubi v kratkem glasovnice za dopolnilne volitve.

Tajništvo J. S. Z.

Stranka

likor je bilo oddanih oglaševalateljem. Upravništvo.

LISTU V PODPORO.

Table with 2 columns: Name and Amount. Includes Lawrence, Pa. with amounts of \$3.75 and \$271.03, and a total of \$274.78.

SLOVENSKE ŠOLE V TRSTU.

Slovensko šolstvo v Trstu je že stara bolezen. Zdi se, da je prišla zadnji čas zopet na površje. V starokrajških listih je o tem čitati sledeče:
Slovenski časopisi so zadnji čas objavili statistične izkaze otrok slovenske narodnosti v Trstu in pri tem povdarjali naravnost gorostasno pomanjkanje šol, ljudskih in meščanskih, srednjih in strokovnih, za slovenski naraščaj. V naslednjem pa hočemo opozoriti na razne rane tržaškega šolstva, ki bi se dale lahko odpraviti.
Potrebno bi bilo le nekaj požrtvovalnosti in malo dobre volje. Ker je že nesreča od zgoraj zadelo v zadnjih dneh tržaški magistrat, prihranimo pri njegovih oalah. Magistrat vzdržuje v zgor-nji in spodnji okolici 11 slovenskih ljudskih šol, od teh pa je bila le ena popolnoma zaprta v zadnjih dveh letih.
Menimo namreč šolo na Proseku. Malo dobre volje, in stvar bi se dala urediti. Saj je bila šola na Opčinah, da celo ona pri Sv. Križu odprta do izpraznitve teh krajev, na Proseku pa so še vedno prebivalci. Sicer se je stari ma-

NAROČNIKOM KOLEDARJEV.

Kdor je dosedaj naročil koledarje in jih še ni prejel, jih dobi v teku par dni. Le nekaj malega jih je še v zalogi. V Chisholmu, Minn., bi jih radi dobili 100, toda tem jih že ne moremo poslati.
Sodrug, kateri so nabrali oglasa, naj vsakemu oglaševalcu izroče po en koledar. Povsod, kjer so nabrali oglase, so naročili tudi večje število koledarjev. Prosim, da naj se vzamejo od istih, in pri računu toliko manje plača, ko-

Poročilo o razpečanih znamkah J. S. Z.

v mesecu oktobru 1917.

Table with columns: Država, Mesto, Marke, Izjemne marke, Dualne marke, Dobrohoti, Stranki, Razdeljeno, Zvezni. Lists various locations and their respective stamp sales and distributions.

Totals: 3106 85 190 \$735.89 \$164.80 \$157.11 \$413.98

Rednih znamk razpečanih 3,106
Izjemnih znamk dano 85
Dualnih znamk dano 190
Skupaj 3,381
Tajništvo J. S. Z.

gistrat težko ločil za slovenske šole, ali kar je storil, je bilo res dobro in popolno.
Bil je resnično splenden, posebno z ozirom na sedanji režim. Pod stari magistratom niso spoznali provizoričnih učiteljev in učiteljic, ki dobivajo že drugo leto prvo petletnico in tudi raznih dokladov ne bi bil tako ozkosrčni z učiteljsvom.
Pri večini magistratnih šol se otvori s prihodnjim šolskim letom šteti ali celo sedmi razred in v kratkem se bo pojavila potreba premenitve teh razredov v meščanske šole. Zato pa bi radi vprašali mestno učiteljsvo, ali je morda že pripravljeno, ali se pripravlja za ta preobrat.
Edino ena mestna učiteljica ima meščanski izpit.
Imamo sicer že eno slovensko meščansko šolo v Trstu. Z nastopajočim šolskim letom se otvori namreč drugi letnik deške meščanske šole Ciril-Methodove družbe pri Sv. Jakobu. Ali družba ima že drugo leto tudi deklisko osemrazredno šolo pri Sv. Jakobu in enako šolo na Acquedottu. Število učenk, ki so absolvirale eno ali drugo teh dveh šol, se množi. Rade bi vstopile v razne urade ali šole. Toda pot jim je povsod zaprta.
Javni uradi zahtevajo spričevalo meščanske šole. Za vstop v razne šole nimajo primerno izobrazbe. Zakaj se ne pretvori vsaj ena teh šol v meščansko? Ena učiteljica je že na razpolago. Morda se dobe še druge učne moči in začasno se lahko poveri vodstvo

voditelju za podržavljenje šole. Čas hiti in bodočnost tolikih deklet bi bila s tem rešena.
Sicer pa se čudimo, da pogajanjaza podržavljenje Ciril-Methodovih šol ne napredujejo. Ali se go spoda okoli družbe v Ljubljani res boji italijanskih bomb, ali pa je to samo hudomušna govornica, ki gre po Trstu. Namestništvo menda res ni več negativno, dasi ni še tako naklonjeno, kakor v Ganglovi pesmi.
Do rešitve tega vprašanja pa bi radi vprašali, ali ni morda že prišel čas, da se pozabijo razna neutemeljena (klerikalna) sumničenja o naši družbi, da bi se skupno delovalo in prispevalo za naše prepotrebno šolstvo?
Se eno dnevno slovensko šolo imamo v Trstu. Zasebno deško in deklisko tržaško šolo, ki jo vzdržujejo tržaški slovenski denarni zavodi. Ali časi so hudi, izdatki ogromni in razvoj zavoda je vsled tega oviran. Država pa je letos prvič naklonila šoli 5000 kron.

Ironija je tem večja, če pomislimo, da se je po njenem prizadevanju izdalo za novi slovensko-nemški ali bolje nemško-slovenski otroški vrtec nad četrt milijona kron. Napravili so se koraki za povišanje podpore in za podržavljenje vsaj notranjih učiteljev, ali pot do Dunaja je dolga in nazaj še daljša; kdaj pa pridemo na glavno rano tržaškega šolstva, na srednje šolstvo?
Pot slovenskih učencev gre iz slovenske ljudske šole na nemške srednje šole in sicer z izgubo e-

Zdravilo zoper kašelj.

Kedar potrebujete zdravilo zoper kašelj, tedaj potrebujete dobroga. Nikoli se nebojate zmotiti, če zahtevate dobro preiskušeno in učinkovito zdravilo, znano kot

Severa's Balsam for Lungs

(Severov Balsam za pljuča). Ne rečite samo: "Želim nekaj za moj kašelj." Navadite se zahtevati zdravilo po njegovem polnem imenu, da se izognete nadomestitvam. Zadnjih 37 let je Severov Balsam za pljuča uspešno zdravil kašelj in prehlade in take bolezn. katerih prvi pojavi so kašelj, kot na pr. kašelj pri infuenci, vnetju sapnika, oslovskem kašlju, hripavosti in vnetju grla. Iste je izvrsten za odrasle in otroke.
Cena 25 in 50 centov. — V lekarnah vsepovsod.

Severa's Cold and Grip Tablets
Severova družinska zdravila so nasprojni v lekarnah vsepovsod. Zahtevajte "Severova" po njihovem polnem imenu. Če jih ne morete dobiti v domači lekarni, naročite jih naravnost od
W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa

Advertisement for Frank Černe, jewelry store. Text: Največja slovenska zlatarska trgovina FRANK ČERNE 6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio. Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonske, itd. Popravljamo ure po nizki ceni. Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila. Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno. Najboljše blago. Najnižje cene.

Advertisement for Kaspar State Bank. Text: PAZITE IN HRANITE Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale. Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni. KASPAR STATE BANK 1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill. Kapital, vloge in prebitok znaša nad \$6,000,000.

nega leta ali dveh na e. kr. pripadnici, ki je najzalostnejše, ali žalibog nepotrebno zlo našega šolstva.

Srednje šole tržaške pa niso morda samo z nemškimi učnim jezikom, one so nemške, kako: razvidno celo iz nadpisov na raznih dokumentih realke v zadnjih letih. Po padcu Gorice ali bolje dobro leto kasneje so se ustanovili v Trstu zaposlovalni tečajji "Slovenske goriške gimnazije". Da bi ne bili res tako krvavo potrebni bi najrajši želeli, da jih ne bi bilo.

Dosedanji prostori: gole šolske sobe, stare klopi za prve razrede ljudskih šol, nobenih obešal, nobenega pijuvalnika, nobenega podija, brez stolice in luči — to so bili dosedanji prostori in res ni bilo na razpolago lepo poslopje s plinom in z električno razsvetljavo, toda tu se pojavi neki "ali", in najhujše je, da je ta "ali" — naša kvi in našega jezika.

Glavni faktor se namreč ne briga za to in se noče brigati, češ, da ni to njegova stvar — da, on je celo proti temu, da bi se drugi zavzeli za stvar in delali!
Žalostna je povest našega šolstva, ker so na njej krivi naši ljudje.

Tako pa se bliža začetek šolskega leta. Prostorov za šolo ni, profesorjev ne bo, kajti ob takih razmerah ni čudno, da so izgubili vso dobro voljo in požrtvovalnost, zlasti ko jih vabi drugami gotovo ugodnejše življenje.

Caveant, caveant consules! Kajti z zaposlovalnimi tečajji bo pokopano tudi vprašanje slovenske gimnazije v Trstu. Imamo pa tudi zaposlovalne tečaje obeh goriških učiteljskih, moškega in ženskega.

Kar je bilo rečeno za gimnazijo, velja dobesedno tudi za te, drugega. vsaj svoje učiteljsvo. morda pa je stvar še mnogo hujša. Gimnazija je imela, če us že Zaposlovalni tečajji učiteljska na nadomeščajo dva zavoda in od

"Čas"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe vesti, koristne gospodarske in go-spodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, poučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill. v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

(Na zadnjem letnem zborovanju Zveze premogarskih električnih inženjrov v Glasgou se je poročalo, da je bila prva električna razsvetljava napeljana leta 1879 v rovu Harnaek, okraj Hamilton na Angleškem. To napravilo je priporočil Lord Kelvin. V dotični rov so postavili Gramov stroj, ki je proizvajal za 30 svetilk luči. Stvar se je tako dobro obnesla, da so pozneje postavili v rov tri izboljšane dinamno stroje, ki so proizvajali za 180 večjih svetilk svetlobe.

Dva izleta na Rusko.

Črtice s potovanja. Spisal A. Aškerc.

Kak pogled! V solnce se leskečejo pozlačene in pisane kupole nebrojnih cerkva, vmes se dvigajo ponosne palače, javne in privatne. Zeleni parki in vrtovi dajejo sliko mehak izraz. Med hišami se vijejo široke in ozke, navadno zakrivljene ulice, med posameznimi mestnimi kvartali pa skrbno izvedeni buljarji. Na južni strani, skoro tik pod zidom kremljevskim pa se vije v širokem 'S' podobnem krogu počasi reka Moskva, čez katero se razpenja več umetnih mostov. Na oni strani reke leži še velik del mesta, takozvano Zamoskvorjejeje... "Ruski Rim!" porečeš, ko ti počivajo oči na tej pisani panorami, na tem morju hiš, gradov, satorov in palač. Ne! Rim spaja v sebi pojem zapadnega mesta. Moskva je nekaj drugega: To je ruski, slovanski orijen! Orijent v slovanski obleki. Oziraj se s hodnika na vse strani in povsod mi čuti sree: orijet!

Kolika razlika med Petrogradom in Moskvo! Petrograd je zapadnjak, moderen Evropljan, povoreč po ruski; Moskva pa je narodna Rusinja, bogata, ponosna plemenita gospa. Petrograd je glava Rusije, Moskva njeno srce. Moskva je Rusu sveto mesto, ki ga ovija čar davne in slavne zgodovine. Ne v Peterburgu, v Moskvi kronajo ruske carje; tukaj se predstavi narodu svojemu samoderžec. Moskva je ruski narodni original. Petrograd je kopija velikih evropskih vele mest. Petrograd šteje šele 200 let, Moskva je častita matrona, ki se je porodila že v 12 stoletju. Kaj je vse videla na svetul! Stare, skoro bajeslovne ruske kneze in tatarske kane, ki so jo bili kruto podjarmlili; videla je carja Ivana Groznega, poljske kralje in Napoleona! O, matuška Moskva ve veliko povedati iz svojega življenja in ponosna je na svojo starost!

Pogled na Moskvo pa je tudi zato zanimiv, ker nam tako nazorno kaže počasni, zgodovinski razvoj mesta. Dočim so ulice petrogradske vse premočrtne in se križajo pravokotno, so ulice moskovske kakor letni krogi na prerezu drevesnega debla. Ulice petrogradske so bili že sto let naprej določili s vojimi ravnili in merili inženirji carja Petra; stare moskovske ulice pa so se razvijale od slučaja do slučaja po potrebah...

Teško sem se bil ločil od Ivana Velikega, v katerem visi 31 zvonov, velikih in malih.

Poleg "Ivana Velikega" leži na tleh največji zvon na svetu; Rusi mu pravijo carski zvon (царь-колоколъ). Visok je blizu 10 metrov, v obsegu meri 20 metrov, a pod njim lahko stoji okoli 200 ljudi. Zvon je, žal, škrlinast. "Košček", ki se mu je odbil, tehtal samo — 11.000 kil.

Ako se ozremo od tega zvonca-junaka po trgu proti reki Moskvi, zagledamo pod kamenitim umetnim baldahinom, ki ga nosijo marmornati stebri, kip carja osvoboditelja, Aleksandra II.

V Kremlju sem si nato še ogledal veliko carsko palačo, kjer stanuje car, kadar biva v Moskvi. Notranjost njena je nepopisno krasna. Dvorana se vrsti za dvorano, ena luksurjoznije opremljena od druge. Poleg te palače jih je še več drugih carskih, ki jih pa nisem utegnil pogledati. Čemu tudi? Izmed cerkev sem videl samo še veliko Uspensko katedralo, v kateri kronajo carje in ki ima prebogato notranjščino.

Iz Kremlja sem šel skozi Spasskija vrata, nad katerimi se dviga visok stolp. Nad vhodom visi na zunanji strani podoba Kristusova, zato se mora pod temi vrati vsak moški odkriti. Kdor bi tega ne storil, učinil bi neodpustno brezaktnost proti

Colechester ali Camulodunum je bilo prvo rimsko mesto v Britaniji, kateremu je bila podeljena čast rimske kolonije; to mesto je bila tudi prestolnica britanskih princev, odkar so se vdali Rimljanom.

Danes je to mesto s svojimi ozkimi ulicami, svojimi strmimi strehami, opatijski in cerkveni v resnici ideal starega angleškega mesta. Ko pa gre človek tako po nasipu mesta, si lahko v duhu naslika, kakšno je moralo biti mesto v časih rimskih cesarjev. Stojče sredi rodovitne doline Essex ter v bližini gozdov, v katerih je odmevala le petje ptic, je moralo mesto s svojimi lepimi javnimi poslopji ter svojim svetiščem, katero je dal zgraditi cesar Klavdij na svojo čast, kazati očarljiv prizor za oko potnika ter stalno pretnjo divjim plemenom, kateri se niso Rimljani bili premagali, ker so se umaknili iz nižin v gorate pokrajine, kjer so vedno čakala na priliko, da vdvo v dolino ter prepode tujea. Bilo je leta 61 po Kristu, ko so Britanci, ogorčeni vsled načina, kako so Rimljani postopali z njimi, navadili z veliko silo na mesto ter ga pod vodstvom Boadiceje razdejali. Ker so si Rimljani zapomnili ta nauk, so zgradili leta 65 po Kristu velik zid okrog mesta, in razvalina tega obzidja so se ohranile do današnjega dne.

Presenetljivo je slišati, da je najti v ledenih in samotnih Špienbergih sledove človeških naselbin, a kljub temu je resnica. Špienbergi imajo zgodovino, ki sega nazaj v 17. stoletje in razvaline je v zadnjih letih raziskal Norberg ter poročal o njih v letnem poročilu muzeja v Tromsøe. Od njega raziskane razvaline so priče najstarejših naselbin na Špienbergih in sicer naselbin ruskih lovecev v 17. stoletju ter v pričetku 18. stoletja. Kraji, kjer se nahajajo preostanki te najstarejše naselbine, so okolica Bellsunda. Tam so loveci prezimovali ter pustili za seboj sledove, ki so se ohranili do danes. Ponašajo gre pri tem za majhne lovske kočve, v katerih je bilo prostora za tri ali štiri ljudi. Na dveh krajih pa je norveški raziskovalec razkril celo obširne ruske naprave, v katerih je bilo prostora za veliko število ljudi.

stari ruski tradiciji in nemara bi se moral zaradi tega še zagovarjati pred policijo...

Ročno ko pridemo skozi ta zanimiva sveta vrata, stojimo na "Rdečem trgu". Tukaj pa se dviga velikansko moderno poslopje Trgovski dom (торговые ряды), t. j. bazar, v katerem dobiš vse, česar potrebuješ. Zidali so to palačo, kakršne še nisem poprej nikjer videl, pet let (1888-93) in stala je okoli deset milijonov rubljev. Nedaleč od Trgovskega doma stoji originalna katedrala sv. Bazilija. To je cel konglomerat cerkev, in težko se orijentiraš v tem labirintu. Francozi so bili l. 1812. izpremenili v svoji neverjetni ošabnosti to cerkev v hlev. Vereščagin je na neki svoji sliki iz ciklusa "Napoleon na Ruskem" ovekovečil ta zgodovinski dogodek. Na zunaj je ta katedrala po svojih čebulastih pisanih stolpih morebiti najizvirnejši vzor ruskega sloga...

Na trgu, kjer stoji moj "hotel Continental", je zgrajenih kar trije gledišča, drugo vstric drugega. Tisti teden, ko sem bil prišel v Moskvo, se je bila ravno začela nova sezona. V "velikem" carskem gledišču sem videl nekega večera prekrasen balet, v drugem, takozvanem "malem" pa Gribojedovo znano komedijo v verzih. "Gorje ot uma" (Gorsje pametnemu človeku!). V Korševem gledišču pa sem užival neko nedeljo popoldne Gogoljevega klasičnega "Revizorja". Koršev gledišče je sicer samo na sebi neznatno po zunanjsčini, a ima včasih izvrstne umetnike. Ta dan so gostovali v "Revizorju" prve moči. Razume se samo od sebi, da pri nas ne morejo "Revizorja" nikdar tako dovršeno igrati kakor na Ruskem. Ploskanju ni bilo ne konca ne kraja. Ne bi bil mislil, da so Rusi v gledališču tako temperamentni in živahni. Igračlec so élicali na oder na ves glas ter jim metali pred noge cele kupe cvetja...

Lepo cerkveno petje sem slišal v Petrogradu, toda še lepše znajo peti v Moskvi v novi cerkvi sv. Spasitelja, ki je, obenem rečeno, najkrasnejša cerkev v Moskvi. Stoji ob levem pobožju reke Moskve, prav blizu nje na nekem vzvišku ter ima petero pozlačenih kupol. Cerkev je stala nad petnajst milijonov rubljev. Njene notranjščine, ki je vse mramor, granit, bron, srebro in zlato, se ne moreš nagledati. Stene so poslikali prvi ruski umetniki. V nedeljo 15. septembra sem užival tukaj petje, ki ga ne morem pozabiti. Peveev je stalo na levi strani prekrasnega zlatega ikonostasa okoli 80. Vsi glasovi so zastopani, a pojo samo moški, med njimi tudi dečki. Basi so grmeli, da se je treslo zidovje. Rusija je domovina najglobočjih basov. Tudi svečeniki pred oltarjem se ponašajo ostenativno s svojimi basi... Zanimivo je opazovati Ruse pri službi božji. Da bi kdo čital na molitvenik, nisen videl, pač pa se sila pogostoma klanjajo in prekrižavajo po trikrat zaporedoma. Nekateri pa kupujejo pri nalašč za to postavljenu duhovniku svečke, jih prižigajo ter jih žrtvujejo raznim svetnikom, katerih pozlačene ikone vise ob stebrih. Kdor ne more sam s vojo svečko do svetnika, prosi druge, da mu jo neso naprej... In tako roma blagoslovljena svečka v gnebi od rok do rok proti ospredju, dokler ne dospe do cilja, kjer gorj potem kake Božji materi Kazanski, akentu sv. Vladimirju, Andreju ali drugemu svetniku na čast. Kakor se vidi, je v pravoslavni cerkvi še več čisto zunanje praznoverske "pobožnosti" nego v katoliški... Vse tiste teatralne produkcije pri visokih škofovskih mašah na zapadu pa naj umolknejo pred takim cerkvenim zborom, kakršen se sliši v "hramu Hrista Spasitelja"!

(Dalje.)

To so bili brez dvoma samostani, kajti zgrajeni so bili iz lesa. Iz preostankov je razvidno, da je bil samostan v Saze Raven dolg 85 čevljev in 30 čevljev širok. Razdeljen pa je bil v večje in manjše prostore. Drugi samostan, v zalivu Recherche, je bil 72 čevljev dolg in 20 čevljev širok. Veliko poslopje pa je bilo še obdano od petih manjših hiš. Vsa ta poslopja so imela velika ognjišča iz dobro opeke.

Na otoku Akseloe je našel Norberg preostanke neke ruske naselbine ter vsakovrstno navadno pohištvo. Našel je tudi dva kola z vrezanimi pisemkami. Na enem kolu je bilo zapaziti letnice 1755 in 1777, na drugem pa je bilo čitati v ruskem jeziku: Sprejmi, Krist, bolno dušo grešnika Feodorja... Prokof... Krist, kralj kraljev. Veliki nabožni križi, katere so povsod postavljali Rusi, so vsi izginili. Razven ruskih razvalin pa je najti na Špiebergih še druge, namreč norveške in angleške, ki se nahajajo pri Bellsundu, ki pa niso tako številne kot ruske.

Pri Bellsundu se nahajata še dve veliki naselbini lovecev, pri katerih je še vedno opaziti temeljne zidove velikih hiš. V teh hišah pa so stanovali Angleži. Na enem mestu stoji še vedno spodnja čeljust kita, solidno vzdana z lesom in kamenom. Najbrž se je kit na ta način pritrtil, preden so ga pričeli parati.

"Fremdenblatt" poroča: Koliko je treba za aprovizacijo moderne armade, je spoznal urednik lista "Journal de Geneve," ki je pred krajim posetil kraj, kjer je središče za aprovizacijo nekaterih francoskih armad. To središče mora preskrbeti vsak dan živila za 300,000 mož. Vsak dan odide od tam šest dolgih vlakov, polnih kruha, mesa, prikuh, sladkorja, kave, vina, riža, tobaka, ovsa in lesa za kurjavo. Vojaštvo 300,000 mož pokeslje vsak dan 1200 glav živine, med njimi 600 volov, in požge 40,000 kilogramov lesa. En sam vlak transportira 270,000 porcij kruha, 37 kvintalov sardin in 35 kvintalov sira. Vsak francoski vojak dobi na dan poleg zajtrka, čbda in večerje po 15 gramov tobaka, en četr litra vina in eno šestnajstinko tropinoveca ali drugega žganja.

Previdnost farmarja.

Sleherni farmar dobro ve in zna, če ne bo previdno trebil in čistil plevela na svojih njivah, ne more pričakovati dobre letine ali žetve. Ravno tako je pa tudi z našim zdravjem. Če ne držiš in če ne skrbiš, da boš imel črvesje vedno čisto, ne moreš pričakovati pravega zdravja. Za to stvar je pa Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino najboljši pripomoček ali zdravilo, kolikor jih moreš dobiti. To vino izčišča želodec, povrača tek (okus), pospešuje prebavo, odvrta zabasanos, neprebavo, glavobol, slabo spanje, nervoznost, splošno telesno slabost itd. Dobiš v lekarnah. — Raznovrstna zdravila so že marsikomu pomagala, kadar je kaj bolehal. Med ta zdravila se mora predvsem vpoštevati Trinerjev Limiment, ki zanesljivo pomaga pri revmatizmu, nevralgiji, hrbtobolu, izpahkih, otiskih, oteklinah itd. Na to zdravilo se vedno lahko zaneseš. Prodaja se v lekarnah. — Jos. Triner, izdelujoči kemist, 1333-1343 So. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Za vsebino oglasov ni odgovorno ne upravnništvo ne uredništvo.

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravlilo. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicagoa številni bolniki naj pišejo slovensko.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVALNIJU BANKE EVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing House". Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Ivedeni natančno preiščejo stanje vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so saloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno spekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasno dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potem Clearing House je bil izdelan v Chicago pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Housem. Ako je bilo na ali drugi banki slabo valed panike ali vojske, so ji takoj prikočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako uspešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Housem, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri po vsako leto pet polnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 starih hipoteknih bonrov.

J. J. Stepina
predsednik.
AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

PAIN-EXPELLER
je postal domača beseda v vsaki slovenski družini radi neprekosljivega čina pri tolikih bolečinah in nadlogah.
Sedajne razmere so nas primorale, povišati ceno na 35 in 65 centov za steklenico, ako hčemo, da ostane iste kakovosti in da enako učinkuje.
S tem imate jamstvo, da staro, dobro sredstvo z isto močjo tudi dobite. Nikar se dajte premetiti z nizjo ceno ničvrednih ponaredb.
Stari, pravi Pain-Expeller dobet le v zavitku kot je tu naslikan. Pri kupovanju pazite na sidro znamko, na besedo Loxol in na naše ime.
Pravi Pain-Expeller je dobiti v vseh uglednih lekarnah in naravnost od nas. Steklenica za 65c. je koristnejša kot pa za 35c. ker obsega več kot dvakrat toliko.
F. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York

CARL STROVER
Attorney at Law.
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
St. sobe 1009.
133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

MODERNA KNJIGOVEZNIKA.
Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.
Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.
BRATJE HOLAN,
1638 Blue Island Ave.,
Chicago, Ill.
(Adv.)

Ali veste za letovišče Martin Potočarja? Seveda. To je "VIL-LAGE INN" s prostornim vrtno za izlete.
Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.
Ogden Ave., blizu cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefon: skva številka 224 M.
LOUIS RABSEL,
SHAJALISČE SLOVENCEV.
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199.

SLOVENC!
pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORN JEDNOTI.
Naročite si devnik "Prosveta". List stane za celo leto \$3.00, pol leta pa \$1.50.
Vstanavljajte nova društva. Deset članov (ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Naivečja Slovanska tiskarna v Ameriki je
Narodna Tiskarna
2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce.
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebine kot zastave, kape, regalice, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka
F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.
Cenike prejmete zastoj. Vse delo gar. ntirano.

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINČIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

Zaupno zdravilo dela čudeže
Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupanjem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovalca znašati popolno zaupanje in izsiljanje od strani številnih odjemalcev. Malo povišanje cen je sedanja potreba, da se obrani zanesljiva vsebina izdelkov. Branilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebinah naših, a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji stebel in morali smo cene nekoliko povišati. Vsak prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugovora, da v sedanosti, ko moramo veliko več plačati za potrebine, in tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več plačajo za nje.
TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO
torej ima tako zaupanje in vseh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje stališče. Izmed vseh bolezni jih je devdeset odstotkov povzročeni in spocetihi v žlodec. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti želodec in odstrani iz notranjščine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen brolg zlotvornih tvarin zavirajočih pravilno delovanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne mešanice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče rdeče vino. V zadevi zabasanos, neprebavnosti, glavobola, polglavobola, nervoznosti, navadne slabobe, kakor tudi v žledolnih neprilikah, ki rade nadlegujejo ženske ob spremembi žitja ali rudarje in druge delavce, ko delaje in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprecenljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.
TRINERJEV LINIMENT
prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevralgije, lumbago, otrpelosti glečnej in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Janko je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklin itd., tudi za drgnenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh lekarnah.
TRINERJEV ANTIPUTRIN
je izvrstno in prav prijeto zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih otvorov. Dobi se v vseh lekarnah.
Najnovejše nagrade so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razstvah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.
JOSEPH TRINER
MANUFACTURING CHEMIST
1333-1343 South Ashland Ave. Chicago, Ill.